

JENNA VENÄLÄINEN – RISTO FONSELIUS – PEKKA SALMINEN

Nuuska nuorten urheilijoiden arjessa

Selvitys nuuskan välittämisestä ja nuuskaan liittyvistä asenteista
joukkueurheilun toimintaympäristössä

Jenna Venäläinen – Risto Fonselius – Pekka Salminen

Nuuska nuorten urheilijoiden arjessa

Selvitys nuuskan välittämisestä ja
nuuskaan liittyvistä asenteista
joukkueurheilun toimintaympäristössä

Suomen Syöpäyhdistyksen julkaisusarja
Julkaisu nro 92
ISSN 0585-9603

ISBN 978-952-5815-31-3
ISBN 978-952-5815-32-0 pdf

Taitto: AT-Julkaisutoimisto Oy

Paino: Tikkurilan Paino Oy, Vantaa 2019

Esipuhe

Nuorten nuuskan käyttö on yleistynyt huolestuttavasti. Nuuska sisältää runsaasti nikotiinia ja voi aiheuttaa nopeasti riippuvuuden. Nuuskan käytön lisääntyminen kasvattavaa nikotiiniriippuvaisten määrää ja lisää sitä kautta monien terveyshaittojen riskiä. Nuuskan myynti ja välittäminen on Suomessa myös laitonta.

Nuuskaa kulkeutuu Suomeen suuria määriä matkustajatuontina sekä salakuljetettuna Ruotsista. Syynä tähän on se, että laivanvarustajat eivät ole kyenneet pitämään kiinni lupauksistaan kontrolloida Suomeen matkustaville myydyn nuuskan määrää. Lisäksi nuuskan salakuljettaminen maarajojen kautta on suurta eikä viranomaisvalvonta ole nykyisellään pystynyt tähän puuttumaan kattavasti. Laittomasti maahantuotua nuuskaa myydään ja välitetään pimeillä markkinoilla. Suomen Syöpäyhdistys on tuottanut viime vuosina useita selvityksiä, jotka todentavat suomalaisen nuuskaongelman juurien olevan juuri nuuskan maahan tulemisessa. (Salminen et. al. 2017).

Nuuskan käyttö liitetään usein urheiluun ja erityisesti joukkueurheiluun. Viimeaikaisessa nuuskaamiseen liittyvässä tutkimuksessa nuuska on yhdistetty voimakkaasti erityisesti jääkiekkoon, mutta myös salibandy ja jalkapallo ovat nousseet esille lajeina, joissa nuuskan käyttöä tiedetään tapahtuvan (Piispa 2017; Salomäki & Tuisku 2013).

Suomen Syöpäyhdistys on yhdessä Suomen Olympiakomitean kanssa tehnyt jo vuosikausia työtä tiedon lisäämiseksi ja nuuskattomuuden edistämiseksi urheilun toimintaympäristössä. Tällä selvityksellä halusimme saada tietoa siitä, miten nuuskaa päätyy urheiluille nuorille, kuinka nuuska näkyy ja kuinka siihen on yritetty puuttua urheilun toimintaympäristössä. Tarkasteltaviksi lajeiksi valittiin harrastajamääriltään suurimmat joukkueurheilulajit, jääkiekko, jalkapallo ja salibandy.

Selvitys vahvistaa tiedon siitä, että nuuskaa on helposti nuorten saatavilla. Alaikäiset nuoret saavat ostettua nuuskaa kavereiltaan, vanhemmilta sisarusilta ja sosiaalisen median kanavista. Nuuskan terveyshaittoja ei myöskään tiedosteta riittävästi. Haastatellut painottivat aikuisten ja erityisesti valmentajan

vaikutusta nuorten tekemiin valintoihin. Selvitys osoittaa myös, että vastuunjako eri toimijoiden välillä nuuskattomuuden edistämisessä on epäselvä.

Selvityksen tulokset antavat hyvää ponnistus pohjaa urheilun toimintaympäristössä toteutettavalle terveyden edistämistyölle. Nuorten kasvua kokonaisvaltaiseen urheilijan elämäntapaan on tärkeää tukea jo harrastuksen alkumetreiltä lähtien. Terveyttä edistävien toimijoiden on tulee edelleen tukea lajiliitoissa ja urheiluseuroissa tehtävää työtä.

Suomen Syöpäyhdistys kiittää selvityksen tekijöitä Jenna Venäläistä, Risto Fonseliusta ja Pekka Salmista Kuuskulman tapaustoimistosta paneutuvasta ja asiantuntevasta otteesta. Suomen Olympiakomitean Elina Laine on ollut erinomaisena asiantuntijatukena selvityksen kenttäkontaktien hankinnassa ja selvityksen kommentoinnissa. Kiitos sosiaali- ja terveysministeriölle, joka rahoitti selvityksen veikkausvoittovaroista jaettavalla avustuksella. Erityinen kiitos kuuluu selvitystä varten haastatetuille nuorille, heidän vanhemmilleen sekä seurojen ja lajiliittojen edustajille. Toivomme, että selvityksestä on hyötyä urheiluseuroissa tehtävässä työssä urheilijoiden kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin edistämiseksi.

Juha Heino
Johtaja, terveysosasto
Suomen Syöpäyhdistys

Heidi Löflund-Kuusela
Kehittämispäällikkö
Suomen Syöpäyhdistys

Sisällysluettelo

Tiivistelmä	7
Johdanto	9
Selvityksen taustat.....	11
Selvityksen toteutus.....	15
Aineisto	17
Urheilevat nuoret	17
Joukkueiden valmentajat ja seurojen toimihenkilöt.....	18
Lajiliittojen edustajat	18
Urheilevien nuorten vanhemmat.....	19
Aineiston analyysi.....	19
Selvityksen tulokset.....	20
Nuuskaa helposti somesta, kavereilta ja pimeiltä markkinoilta	20
Nuuska – Käyttäjän oma valinta ja urheilijan päihde.....	22
Asenteet, esimerkit ja kokonaisvaltainen urheilijan elämäntapa	31
Johtopäätökset.....	36
Pohdinta	39
Lähteet.....	41
Liitteet.....	44
Haastattelurungot.....	44
Tutkimusluvut.....	46
Tulosten säilytys ja myöhempi käyttö Suomen Syöpäyhdistyksen toiminnassa.....	46
Selvityksen tulokset tiivistetysti	47

Tiivistelmä

Tämän selvityksen tavoitteena oli tuottaa tietoa siitä, mistä urheiluseurojen toimintaan osallistuvat alaikäiset nuoret saavat nuuskaa haltuunsa, miten sen käyttöön ja välittämiseen asennoidutaan ja kuinka urheiluseuroissa on puuttunut nuorten nuuskan käyttöön.

Selvitystä varten kerättiin pääkaupunkiseudulta ja Oulun seutukunnasta haastatteluaineisto, jota varten haastateltiin lajiliittojen edustajia, urheiluseurojen- ja joukkueiden toimijoita sekä seuroissa urheilua harrastavia nuoria ja heidän vanhempiaan. Lajeista mukana olivat jalkapallo, jääkiekko ja salibandy. Haastatellut nuoret olivat iältään 16–17-vuotiaita.

Selvityksen mukaan nuuskan saatavuus iästä ja maantieteellisestä sijainnista riippumatta on helppoa. Alaikäiset nuoret saavat ostettua nuuskaa mm. kavereiltaan ja vanhemmilta sisaruksiltaan. Nuuskaa saadaan hankittua myös sosiaalisen mediassa kanavista, joissa nuuskaa välittävät tutut ja toisaalta tuntemattomat ammattimaisesti nuuskaa välittävät henkilöt. Alaikäisyydellä ei ole suurta vaikutusta nuuskan saamiseen, sillä laittomien tuotteiden välittämisessä ikärajoilla ei ole juuri merkitystä.

Nuuskan käytön terveyshaitoista ei urheilun toimintaympäristössä olla kovin tietoisia ja tieto on usein hajanaista. Tämän vuoksi nuuskan käyttöön ei suhtauduta samalla tavoin negatiivisesti kuin esimerkiksi tupakointiin. Urheiluseuroissa ja -joukkueissa nuuska koetaan yleisesti hyväksyttäväksi ja urheilijalle sopivammaksi päihteeksi kuin tupakka tai alkoholi.

Selvityksen perusteella tavoitteellisesti urheiluharrastukseensa suhtautuvat nuoret halusivat elää kokonaisvaltaista urheilijan elämää, johon he eivät kokee päihteiden käytön kuuluvan. Täysi-ikäisyys nähtiin rajapyykkinä, jolloin kynnys nuorten nuuskankäytön aloittamiselle oli matalampi urheilun tavoitteellisuudesta huolimatta.

Urheilulliseen elämäntapaan kasvaminen ja kasvattaminen nähtiin parhaana keinona ehkäistä nuorten päihteiden käyttöä urheiluympäristössä. Myös nuorten kanssa tekemisissä olevien aikuisten esimerkillä koettiin olevan merkittävä vaikutus nuorten tekemin valintoihin. Nuorten kanssa toimivien

aikuisten, kuten urheiluseurojen ja -joukkueiden, opettajien ja vanhempien, välillä kaivattiin yhteistyötä nuuskattomuuden edistämiseksi. Toisaalta vastuuta nuorten nuuskan käytön ehkäisemisestä oli hankalaa nimetä vain tietyn tahon tehtäväksi. Erityisesti valmentajan esimerkkiä nuuskattoman elämäntavan edistämiseksi peräänkuulutettiin.

Johdanto

Viime vuosien aikana mediassa on uutisoitu tiiviisti nuorten nuuskan käytöstä ja etenkin sen kokeilujen nopeasta lisääntymisestä Suomessa. Otsikoissa nuuskasta puhutaan jopa nuorison keskuudessa vallitsevana trendi-ilmiönä ja buumina (Esim. IL 15.01.2019, HS 11.5.2018).

Nuuskan käytön yleistymisen nuorten keskuudessa näkyy myös tilastoissa. Niin Nuorten terveystapatutkimuksissa kuin Kouluterveyskyselyissä on nähtävissä, että nuuskan käyttö ja kokeilu on yleistynyt suomalaisnuorten keskuudessa selvästi vuodesta 2009 vuoteen 2017. (Kinnunen ym. 2017, THL 2017.)

Asiantuntijat ovat huolestuneita nuorten nuuskaamisen yleistymisestä useasta syystä. Ensinnäkin nuuska on suuren nikotiinipitoisuutensa vuoksi voimakasta riippuvuutta aiheuttavat tupakkatuote (Wickholm ym. 2012). Nuorten nuuskan käytön lisääntymisen voidaankin arvioida lisäävän nikotiiniriippuvaisten suomalaisten lukumäärää, mikä on vastoin tupakkalakiin kirjattua pykälää, joka tähtää tupakka- ja nikotiinituotteiden käytön lopettamiseen Suomessa vuoteen 2030 mennessä (Tupakkalaki). Toiseksi nuuska aiheuttaa erilaisia terveyshaittoja ja heikentää esimerkiksi suun alueen terveyttä (Wickholm ym. 2012). Kolmanneksi nuuskan myynti ja välittäminen Suomessa on laitonta. Tästä huolimatta nuoret saavat nuuskaa haltuunsa ja sen hankkiminen koetaan usein helpoksi (Piispa 2018; Liimakka ym. 2012, 21). Voidaankin todeta, että nuuskan maahantuonnin ja laittoman välittämisen valvonnassa on epäonnistuttu (Salminen & Fonselius 2016). Niin nuuskan myyjät kuin ostajatkin syyllistyvät rikokseen ja näin ollen moni nuori voi tietämättäänkin syyllistyä rikokseen ja joutua siitä myös vastuuseen.

Nuorten nuuskan käytön yleistymiselle on helpoksi koetun saatavuuden lisäksi mahdollista löytää myös useita muita syitä. Nuorten mielikuvissa nuuskaaminen on tupakointia tai sähkösavukkeiden käyttöä ”coolimpaa” eikä nuuskalla ole tupakoinnin kaltaisia hajuhaittoja. Nuoret eivät myöskään ole aina tietoisia nuuskan käyttöön liittyvistä terveyshaitoista. (Salomäki & Tuisku 2015, 12-20, Piispa 2018, 12-15.) Nuuskan käytön ehkäisemisen kannalta on ongelmallista, että sen haittavaikutukset terveyden ja esimerkiksi urheilusuoritusten kannalta eivät ole yhtä tiedostettuja kuin esimerkiksi tupakan (Mattila ym.

2012). Toisaalta nuuskayhtiöt ovat 2000-luvulla kehittäneet ja tuoneet aktiivisesti markkinoille nuorisoa aiempaa enemmän puhuttelevia nuuskabrändejä. Nykyään nuuskaa saakin ostettua trendikkäissä rasioissa ja useissa nuorten suosikkimauissa, kuten mintun, lakritsin ja kolan makuisina. Halvimmat nuuskalaadut ovat myös erittäin edullisia verrattuna savukkeisiin. Siinä missä tupakka-aski maksaa halvimmillaan Suomessa noin kuusi euroa, saa nuuskarasian ostettua Ruotsista jopa alle kahdella eurolla (IS 04.07.2018).

Nuuskaamisen on jo vuosien ja jopa vuosikymmenien ajan mielletty olevan yleistä urheilijoiden ja erityisesti joukkueurheilijoiden keskuudessa (Salomäki & Tuisku 2013; Piispa 2018). Mielikuvat nuuskaavista urheilijoista ovat iskostuneet monille jo viime vuosituhanalla, kun erityisesti jääkiekkoilijat esiintyivät usein julkisesti nuuska huulella. Nykyisin jääkiekkoilijoita ei enää näe otte-
luhaastattelussa nuuska huulella. Viime vuosina nuuska on yleistynyt myös muiden urheilulajien, kuten esimerkiksi salibandyn harrastajien keskuudessa (Pelto-Arvo & Palomäki 2017).

Tässä selvityksessä paneudutaan joukkuelajeja harrastavien nuorten, urheiluseurojen toimihenkilöiden, lajiliiton edustajien sekä nuorten vanhempien asenteisiin liittyen nuorten nuuskan käyttöön. Lisäksi selvitetään, kuinka nuuska kulkeutuu urheilulle nuorille ja miten nuuskan käyttöä voidaan ehkäistä urheiluseuroissa.

Selvitystä varten on haastateltu jääkiekon, jalkapallon ja salibandyn parissa toimivien urheiluseurojen edustajia ja niissä urheilua harrastavia nuoria sekä heidän vanhempiaan. Tutkimuksessa mukana olevien juniorijoukkueiden urheilijat olivat 16–17-vuotiaita poikia. Tämän lisäksi on haastateltu myös kunkin tutkimuksessa mukana olevan lajin lajiliiton edustajia.

Selvityksen tavoitteena on tuottaa uutta tietoa nuuskan käytön vastaisen työn tueksi ja toisaalta esitellä aineistosta nousseita hyviä käytäntöjä, joilla nuorten nuuskaamista on saatu ehkäistyä urheiluseuroissa. Tutkimuksen tuloksista pyritään myös koostamaan urheiluseuroille, vanhemmille ja valmentajille hyviä keinoja vaikuttaa nuorten nuuskan käyttöön ja niihin liittyviin asenteisiin.

Tämä selvitys on toteutettu Suomen Syöpäyhdistyksen tilauksesta ja sen suunnittelussa on ollut mukana myös Suomen Olympiakomitea. Selvitys on toteutettu osana Suomen Syöpäyhdistyksen koordinoimaa Nuorten nikotiinituotteiden vähentämishanketta sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskuksen tuotoista myöntämällä avustuksella.

Selvityksen taustat

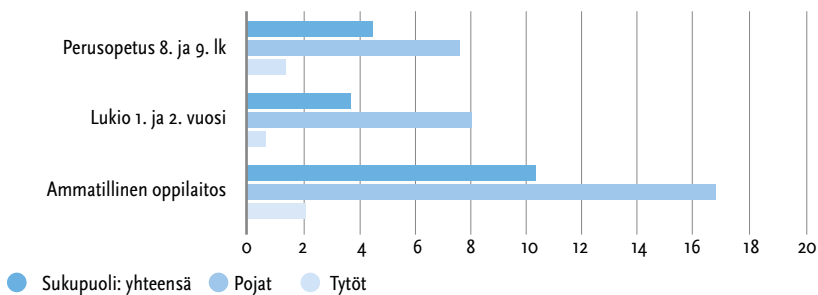
Syöpäjärjestöt on tehnyt aktiivista työtä nuuskan käytön ehkäisemiseksi ja vähentämiseksi osana tupakkatyötä, syövän ehkäisyä ja terveyden edistämistä. Nuuskan vastainen työ on ollut nikotiinittoman elämäntavan edistämisen rintama, jonka tavoitteena on tupakkalakiin kirjattu tupakka- ja nikotiinituotteiden käytön loppuminen vuoteen 2030 mennessä (Tupakkalaki). Viime vuosina nuuskan käyttö ja kokeilut ovat kuitenkin yleistyneet Suomessa etenkin nuorten keskuudessa. Nuuskan myyminen on kielletty Ruotsia lukuun ottamatta kaikkialla Euroopan unionin alueella. EU:n myöntämällä poikkeusluvalla Ruotsi on saanut jatkaa nuuskan myymistä rajojensa sisäpuolella ja sen myötä myös Suomessa nuuskan käyttö on jatkunut myynnin laittomuudesta huolimatta. Vuonna 2016 uudistetun tupakkalain mukaan nuuskaa saa edelleen tuoda maahan omaan käyttöön maksimissaan yhden kilon vuorokaudessa matkustajatuontina (L 549/2016). Tupakka- ja nikotiinipolitiikan kehittämissyöryhmä on linjannut kannanotossaan nuuskan matkustajatuonnin määrää laskettavan nykyisestä 1000 grammasta 100 grammaan vuorokaudessa, mikä on selkeä kannanotto nuuskan käytön tilaan Suomessa. (sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö 2018.)

Nuuskaa kulkeutuu Suomeen mittavia määriä matkustajatuontina sekä salakuljetettuna Ruotsista. Merkittävin nuuskan matkustajatuonnin kanava on Tornion rajanaapuri Haaparanta Pohjois-Ruotsissa. Haaparantaan on erityisesti 2010-luvulla keskittynyt merkittävä määrä nuuskaan myyntiin erikoistuneita kauppiaita, joiden asiakaskunta muodostuu enimmäkseen suomalaisista nuuskan ostajista. Myös Suomen ja Ruotsin välisessä lauttaliikenteessä Ruotsiin liikennöivät risteilyalukset saavat myydä nuuskaa Suomeen matkustaville asiakkaille. Laivanvarustamot eivät ole kyenneet pitämään kiinni lupauksistaan kontrolloida Suomeen matkustaville myydyn nuuskan määriä, vaan ne myyvät maahantuonnin rajoitukset ylittäviä määriä nuuskaa risteilymatkustajille (Salminen et al. 2017; Salminen & Fonselius 2016). Lainsäädännöllisellä puuttumisella matkustajatuontiin ei olla kyetty ehkäisemään nuuskan käytön yleistymistä Suomessa. Tähän liittyy olennaisesti matkustajatuonnin kautta laillisesti maahantuotu nuuska, mutta myös nuuskan ympärille rakentuneet pimeät markkinat.

Suomessa nuuskan käyttö on yleistynyt sekä aikuisten että nuorten ja keskuudessa. Käyttö on yleistä etenkin miesten ja poikien keskuudessa, joskin viime vuosina myös naisten ja tyttöjen nuuskan käyttö ja kokeilut ovat osoittaneet yleistymisen merkkejä. Vuonna 2017 20–34-vuotiaista miehistä jopa yhdeksän prosenttia käytti nuuskaa päivittäin ja kymmenen prosenttia satunnaisesti. Saman ikäisistä naisista vain noin prosenti käytti nuuskaa päivittäin. (Jääskeläinen & Virtanen 2017.) Vuoden 2017 Terveystapakyselyn mukaan 18-vuotiaista pojista nuuskaa oli kokeillut jopa 47 prosenttia ja 16-vuotiaista pojistakin jo yli kolmannes. (Kinnunen et al. 2017.) Ammatillisissa oppilaitoksissa opiskelevat nuoret käyttävät suhteellisesti enemmän nuuskaa kuin lukiolaiset tai nuoremmat peruskoulu 8. ja 9. luokkalaiset. Pojat ovat nuuskan käytön kannalta selvästi isoin ryhmä. (Taulukko 1.)

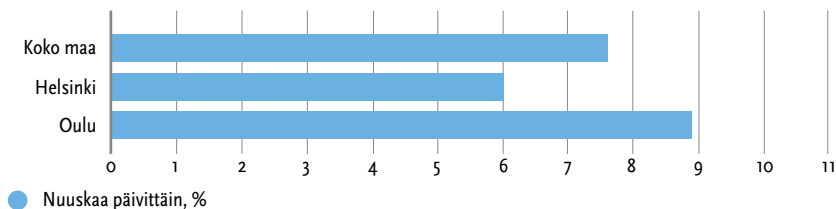
Taulukko 1. Lähde: Kouluterveyskysely 2017 (THL).

Päivittäin nuuskaavien poikien ja tyttöjen prosenttiosuudet oppilaitoksissa tehtävän kouluterveyskyselyn mukaan. Yhteenlaskettu osuus molemmista sukupuolista, peruskoulun 8. ja 9. luokkalaisista, lukion 1. ja 2. vuosikurssin opiskelijoista sekä ammatillisissa oppilaitoksissa opiskelevista nuorista.

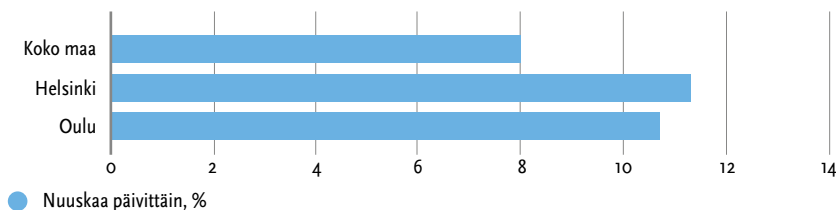

Nuuskaa kulkeutuu Suomeen merkittäviä määriä Haaparannasta sekä Ruotsin ja Suomen väliä liikennöiviltä risteilyaluksilta. Taulukot 2–4 havainnollistavat nuuskan käytön yleisyyttä kulkeutumisreittien läheisyydessä sijaitsevilla alueilla. Helsingissä ja Oulussa käytetään keskimääräisesti enemmän nuuskaa kuin mitä yleisesti koko Suomen alueella. Tämä tarjoaa vertailupintaa myös tähän selvitykseen, jonka aineisto kerättiin pääkaupunkiseudulta sekä Oulun seutukunnasta.

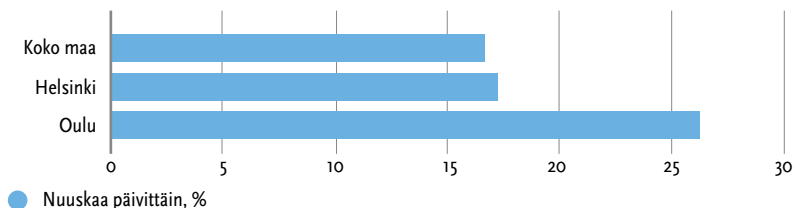
Taulukko 2. Päivittäin nuuskaavat peruskoulun 8. ja 9. lk pojat % Helsingissä, Oulussa ja Suomessa.

Taulukko 3. Päivittäin nuuskaavat lukion 1. ja 2. vuoden pojat % Helsingissä, Oulussa ja Suomessa.

Taulukko 4. Päivittäin nuuskaavat ammatillisessa oppilaitoksessa opiskelevat pojat % Helsingissä, Oulussa ja Suomessa.

Lähde: Kouluterveyskysely 2017 (THL).

Nuuska kulkeutuu nuorille yleisimmin kavereiden kautta, mutta nuuskaa hankitaan usein myös tuntemattomilta henkilöiltä erityisesti sosiaalisen median kautta (Puupponen ym. 2017). Nuorten terveystapakyselyssä vuonna 2017 vastanneista 12–18-vuotiaista nuorista 73 prosenttia ilmoitti saaneensa tai ostaneensa nuuskaa kavereiltaan, 12 prosenttia matkoilta ja kolme prosenttia laivoilta (Kinnunen ym. 2017).

Nuorten nuuskan käyttöön näyttäisi liittyvän niin kokeilunhalu kuin käytön sosiaalinen ulottuvuus, joten tekijät ovat samoja, joita on havaittu aiemmin

tupakkaan liittyvissä tutkimuksissa. Nuuskan käytön suosion yleistymistä verrattuna tupakointiin selittävät sen terveyshaittojen kokeminen vähäisemmiksi ja se, että toisin kuin tupakoinnin, nuoret kokevat nuuskan käytön olevan mahdollista lähes kaikissa tilanteissa. Nuuskan käyttäjiä ei voi profiloida, vaan nuuska näyttäytyy nykyään kaikenlaisten nuorten juttuna. (Piispa 2018.)

Joka tapauksessa joukkueurheilulajien harrastamisen myötä muodostuvan vertaisryhmän ja urheilun aktiivisen harrastamisen on havaittu olevan yhteydessä etenkin poikien nuuskan kokeiluun (Ruokolainen & Raitasalo 2017). Sanna-Mari Salomäen ja Johanna Tuiskun (2013, 48–51) tutkimuksessa nuuskan onkin havaittu olevan arkipäiväinen asia esimerkiksi jääkiekkoa harrastavien nuorten harrastustoiminnassa ja jotkut nuoret kokivat jopa joukkuekavereilta tulevaa sosiaalista painetta nuuskan käyttöön. Jääkiekkoiluun nuuskan käyttö yhdistetään tavalla, josta voidaan puhua jopa kulttuurisesti merkityksellisenä (Piispa 2017). Tämän lisäksi myös salibandy ja jalkapallo nousevat esiin lajeina, joissa nuuskan käyttöä tiedetään esiintyvän (Piispa 2017; Salomäki & Tuisku 2013). Vaikka nuuskaa käyttävätkin nykyään kaikenlaiset nuoret, niin nuorilta kysyttäessä nuuskan käyttäjät ovat edelleen korostuneesti urheilijoita (Piispa 2018).

Tässä selvityksessä nuuskan käyttöä onkin tarkasteltu urheilun toimintaympäristössä. Suomessa urheilua harrastetaan läpi elämän, monien lajien parissa, monissa ikäluokissa ja monella eri sarjatasolla. Lapsista ja nuorista noin puolet urheilee aktiivisesti liikuntaseuroissa, joten tupakka- ja nikotiinipolitiikan kehittämisessä on tärkeää keskittyä vahvistamaan nikotiinittomaan urheiluympäristöön ja urheilukulttuuriin liittyviä asenteita (STM 2018).

Urheilun piirissä nikotiinitonta elämäntapaa edistetään parhaiten luomalla seuroihin ja joukkueisiin tavoite urheilullisen elämäntavan iskostamisesta lapsiin ja nuoriin. Urheiluseurojen vastuulla on valmentajien ja urheilutoiminnassa mukana olevien aikuisten tukeminen tavalla, joka edesauttaa urheilulliseen elämäntapaan johtavien toimintamallien syntymistä. (Kokko 2006; Kokko 2012; Ng 2017.) Valmentajien ja joukkueiden toiminnassa mukana olevien aikuisten merkitys esimerkin antamisessa ja sääntöjen noudattamisessa on tärkeä (Pelto-Arvo & Palomäki 2017).

Nuorten nuuskan käytön ennaltaehkäisy ja siihen vaikuttaminen ovat kuitenkin monien tekijöiden summa. Koti on nuorille ensisijainen paikka, josta hyvät ja huonot vaikutteet siirtyvät vanhemmilta lapsille, mutta nuorten elämässä ison osan kasvuympäristöstä muodostavat myös kaveriporukat, oppilaitokset ja harrastustoiminta. Eri elämänpiirien vaikutukset on huomioitu myös kansallisissa tupakoimattomuuden edistämisen strategioissa. (Nevalainen & Ollila 2015.)

Selvityksen toteutus

Tässä selvityksessä tutkittiin laadullisin menetelmin nuuskan välittämistä, nuuskan käyttöön ja sen välittämiseen liittyviä asenteita sekä tehtyjä nikotiinittomuuden edistämisen toimenpiteitä urheilun toimintaympäristöissä. Urheilun toimintaympäristöllä tarkoitetaan tässä selvityksessä C- ja B-juniori-ikäisten, eli 16–17-vuotiaiden nuorten urheilu ympäristöä, johon kuuluvat urheilujoukkueet, urheiluseurat ja lajiliitot.

Aihetta tutkittiin seuraavien teemojen kautta:

1. Kuinka nuuska liikkuu urheileville nuorille ja ketkä nuuskaa välittävät?
2. Millaisena selvityksen eri kohderyhmät näkevät nuuskaongelman: miten he asennoituvat nuuskan välittämiseen, miten urheilun toimintaympäristössä suhtaudutaan nuuskaan ja kenen tulisi heidän mielestään puuttua nuuskan välittämiseen sekä nuorten nuuskan käyttöön?
3. Miten nuuskaongelmaan on yritetty puuttua urheilun toimintaympäristössä, millaisia käytäntöjä on tällä hetkellä olemassa, miten käytännöt ovat toimineet ja mitkä asiat koetaan haasteiksi?

Selvitykseen urheilulajeiksi valittiin salibandy, jalkapallo ja jääkiekko. Lajit valittiin yhteistyössä Suomen Syöpäyhdistyksen ja Suomen Olympiakomitean asiantuntijoiden kanssa. Tutkimukseen valittiin urheilulajeja, joissa nuuskan käytön tiedetään olevan vakiintunutta ja joissa on tehty yleisesti työtä nikotiinittoman elämäntavan edistämiseksi. Kaikki kolme lajia ovat myös harrastajamääriltään suuria ja siten niiden merkitys nuorten nuuskan käytön ehkäisyssä on tärkeä. Lisäksi kaikilla kolmella lajilla on olemassa aktiiviset lajiliitot ja vakiintunut yhteys Olympiakomiteaan, joka on lajiliittojen kattojärjestö. Tutkimukseen osallistuneiden urheilijoiden sukupuoli rajattiin poikiin, sillä tilastollisesti pojat käyttävät merkittävästi enemmän nuuskaa kuin tytöt.

Selvityksen onnistumisen kannalta oli olennaista tarkastella nuuskan kulkeutumista ja asenteita nuuskaamiseen nuorisourheilun toimintaympäristössä sellaisen ryhmän kautta, jonka voidaan arvioida olevan riskiryhmää nuuskan käytölle. Lähtökohtana oli tehdä rajaus lähellä täysi-ikäisyyttä oleviin alaikäisiin. Ikärajauksessa päädyttiin tästä syystä ottamaan mukaan C- ja B-juniori-ikäisiä nuoria, jotka olivat aineistonkeruuvaiheessa 16–17-vuotiaita. He ovat lain mukaan liian nuoria ostamaan itse nuuskaa, ajamaan omaehtoisesti Ruotsin puolelle tai lähtemään risteilylle hakemaan nuuskaa itselleen. Tällä tavoin pystyttiin keräämään paremmin tietoa nuuskan laittomasta kulkeutumisesta alaikäisille urheilijoille nuorille. Toiseksi, kuten edellisessä luvussa todettiin 16–17-vuoden iässä nuuskan käyttökokeilut ja käyttö ovat tilastollisesti jo merkittäviä ilmiöitä. B-nuoret saattavat myös pelata jo täysi-ikäisten pelaajien parissa, jolloin nuuskan käytön kontrolloinnin voidaan kuvitella olevan löyhempää. Lisäksi C- ja B-juniori-ikäisten urheiluharrastus on A-juniorikää lähestyttäessä jo selvästi tavoitteellisempaa kuin nuoremmissa ikäryhmissä, jolloin urheilun tavoitteellisuuden kautta voidaan löytää mielenkiintoisia tulokulmia siihen, miten nuuskaan asennoidutaan.

Eri urheilulajien lisäksi haluttiin tutkia myös maantieteellisiä eroja urheilijoiden nuorten nuuskan käytössä ja siihen liittyvissä asenteissa. Selvityksen aineisto kerättiin pääkaupunkiseudulta ja Oulun seutukunnasta. Oulun seutukunta sijaitsee Pohjois-Pohjanmaan maakunnassa ja siihen kuuluu seitsemän kuntaa (Hailuoto, Kempele, Liminka, Lumijoki, Muhos, Oulu ja Tyrnävä) . Selvityksen maantieteelliseen rajaukseen vaikutti valittujen alueiden kiinnostavuus nuorten nuuskan käytön yleisyyden ja toisistaan poikkeavien nuuskan maahantuontireittien osalta. Pääkaupunkiseudulle nuuskaa kulkeutuu etenkin matkustajatuontina risteilylaivoilta, kun taas Oulun seutukunnan läheisyys Haaparantaan vaikuttaa merkittävästi nuuskan kulkeutumiseen sen vaikutusalueelle. Aineistonkeruu toteutettiin vastaavin menetelmin kaikkien kolmen urheilulajin, sekä molempien alueiden osalta.

Aineisto

Selvitykseen haastateltiin jääkiekko-, jalkapallo- ja salibandyseurojen 16–17-vuotiaita pelaajia, urheilutoimintaan osallistuvia valmentajia, seurojen toimihenkilöitä, lajiliittojen edustajia sekä nuorten vanhempia pääkaupunkiseudulta sekä Oulun seutukunnasta. Selvitykseen valittujen seurojen valintaan vaikuttivat seurojen toiminnan laajuus, tarvittavien yhteys henkilöiden saatavuus sekä vaatimus siitä, että seuralla tulee olla aktiivisesti toimiva B- tai vaihtoehtoisesti C-juniorijoukkue. Valitut joukkueet olivat joko kilpa- tai edustustason joukkueita. Edustustasolla joukkueiden tavoitteet menestymiselle ovat kilpajoukkueita kovemmat, joka ilmenee tavoitteellisempana harrastuneisuutena ja kokonaisvaltaisemman urheiluelämäntavan ylläpitämisenä.

Haastattelut toteutettiin ryhmähaastatteluina, yksilöhaastatteluina, puhelinhaastatteluina tai verkkokyselylomakkeella. Haastateltavien kontaktointi aloitettiin syyskuussa 2018 ja viimeiset haastattelut tehtiin marraskuussa 2018. Kontaktointit tehtiin puhelimitse, jonka jälkeen yksityiskohdista sovittiin sähköpostin välityksellä. Kaikkien haastateltavien kohdalla tutkimukseen osallistuneet henkilöt allekirjoittivat sopimuksen, jossa ilmaistiin tietojen mahdollinen uudelleen käyttö ja prosessointi tavalla, jossa kaikki tunnistamiseen liittyvät tiedot on poistettu. Verkkokyselylomakkeella henkilöiden, joukkueiden tai seurojen tunnistetietoja ei kerätty.

Taulukko 5. Haastateltujen lukumäärät aineistossa

Haastateltujen lukumäärät	Nuoret henkilöä	Joukkue henkilöä	Seura henkilöä	Liitto henkilöä	Vanhemmat henkilöä
Pääkaupunkiseutu	15	3	2	5	32
Oulun seutukunta	13	2	3		11

Urheilevat nuoret

Nuorille järjestettiin yhteensä kuusi ryhmähaastattelua ja jokaiseen haastatteluun osallistui 4–6 nuorta. Nuoria haastateltiin ryhmissä useammasta syystä. Ryhmähaastatteluissa nuorten oli mahdollista reflektoida ja suoraan kommentoida toistensa puheita ja täten joko kyseenalaistaa tai todentaa muiden sanomisia. Toiseksi oli todennäköistä, että ryhmässä olisi määrällisesti enemmän kokemusta nuuskan käytöstä, sen hankkimisesta tai nuuskan käytöstä osallistujien välittömässä kaveripiirissä. Kolmanneksi ryhmissä nuorten arvioitiin puhuvan aiheesta avoimemmin kuin yksilöhaastatteluissa rennomman ilmaisiin ansiosta. Nuorten osallistumisesta tutkimushaastatteluun sovittiin etukäteen joukkueiden vastuuhenkilöiden kanssa. Haastatteluihin osallistuneet nuoret valittiin joko sattumanvaraisesti paikan päällä haastattelupäivänä tai vaihtoehtoisesti valmentaja oli valikoinut haastatteluun osallistuvat nuoret jo etukäteen. Nuoria haastateltiin harjoitusten yhteydessä harrastuspaikalla.

Joukkueiden valmentajat ja seurojen toimihenkilöt

Valmentajia ja joukkueenjohtajia haastateltiin yhteensä viisi henkilöä. Haastatteluihin valittiin lähtökohtaisesti joukkueen toiminnassa aktiivisimmin mukana oleva vastuuvallmentaja tai vaihtoehtoisesti joukkueenjohtaja. Haastattelut tehtiin yksilöhaastatteluina. Haastattelut toteutettiin harjoitusten yhteydessä urheilupaikalla ennen tai jälkeen harjoitusten.

Seurojen toimihenkilöitä haastateltiin viisi. Toimihenkilöt olivat seurojen toiminnanjohtajia, valmennuspäälliköitä, seurajohtajia sekä lajivastaavia. Haastattelut toteutettiin yksilöhaastatteluina. Seurojen toimihenkilöiden haastattelut toteutettiin joko seuran toimistolla tai muussa vastaavassa rauhallisessa ympäristössä.

Lajiliittojen edustajat

Selvitykseen haastateltiin Suomen Jääkiekko-, Salibandy- ja Palloliiton edustajia. Lajiliittojen haastateltavien valinnassa käytettiin apuna Olympiakomitean suosituksia sopivista henkilöistä. Jokaisella lajiliitolla oli kuitenkin itsellään mahdollisuus suositella selvityksen aihealueen tuntevaa henkilöä osallistujaksi haastattelun.

Lajiliittoista haastateltiin yhteensä viittä edustajaa. Näistä haastatteluista kaksi toteutettiin yksilöhaastatteluina ja yksi osallistujien toiveesta kolmen hengen ryhmähaastatteluina. Ryhmähaastattelu ja toinen yksilöhaastattelu toteutettiin kyseisten liittojen toimitiloissa. Toinen yksilöhaastattelu toteutettiin puhelinhaastatteluina.

Urheilevien nuorten vanhemmat

Vanhempien rekrytointi haastateltaviksi selvitykseen oli oletettua haastavampaa, tästä johtuen vanhemmille luotiin verkkokyselylomake. Lomake lähetettiin joukkueen vanhemmille joko valmentajan tai joukkueenjohtajan kautta. Verkkolomakkeeseen saatiin vastauksia neljän joukkueen vanhemmilta. Pääkaupunkiseudun salibandyjoukkueen vanhempien kanssa onnistuttiin sopimaan ryhmähaastattelu. Kyseisellä salibandyjoukkueella oli aktiivisia vanhempia mukana toiminnassa ja haastattelu järjestettiin harjoitusten yhteydessä kolmelle vanhemmalle. Aineiston analyysissä havaittiin kuitenkin, etteivät vanhempien vastaukset eronneet radikaalisti ryhmähaastattelulla ja verkkokyselylomakkeella toteutetun haastattelun välillä. Verkkokyselylomakkeella onnistuttiin lopulta tavoittamaan enemmän vanhempia.

Aineiston analyysi

Kaikki teemahaastattelut nauhoitettiin, ja nauhoitetut haastattelut litteroitiin jatkoanalyysia varten. Litteroinnin yhteydessä aineistosta poistettiin viittaukset henkilöihin, urheiluseuraan ja joukkueeseen liittyen.

Tekstimuotoisia haastatteluaineistoja on jatkoanalyysissä muokattu poimimalla materiaalista tutkimuksen aihealueen kannalta olennaisia osia tähän raporttiin. Tämä tarkoittaa aineistolähtöisen sisällönanalyysin soveltamista haastatteluaineistoon. Aineistolähtöisellä sisällönanalyysillä pyritään saamaan tutkittavasta asiasta sanallinen ja selkeä kuvaus. Sisällönanalyysissä tarkastellaan jo valmiiksi tekstimuotoisia tai sellaiseksi muutettuja aineistoja, joten se sopii litteroitujen haastattelujen vastausten analysointiin. Sen avulla tekstistä etsitään merkityksiä ja pyritään luomaan tutkittavasta ilmiöstä tiivistetty kuvaus. (Tuomi & Sarajärvi 2009.) Haastatteluaineistoa analysoitaessa on tärkeä tunnistaa vastaajien taustat vastausten ymmärtämiseksi ja ottaa huomioon haastateltavan rooli organisaatiossa. Toisaalta henkilöhaastatteluiden osalta on tärkeää ymmärtää myös, millainen kyseisen henkilön asema on laajemmin urheiluseuratoiminnassa ja suhteessa urheileviin nuoriin sekä nikotiinittomuuden edistämisessä.

Analyysivaiheessa löydökset on ollut tarkoitus saattaa sellaiseen muotoon, että kaikista tutkimukseen valituista organisaatioista voidaan löytää ratkaisuja ja toimintatapoja, jotka ovat mahdollisimman hyvin yleistettävissä muiden urheilulajien ja -seurojen käyttöön. Tulosten analysoinnissa on pyritty myös havaitsemaan nikotiinittomuustyön haasteita. Näiden haasteiden saattaminen muiden lajiryhmien tietoisuuteen voisi tehostaa nikotiinittomuustyötä kautta linjan. Haastatteluanalyysien pohjalta tehdyt johtopäätökset pohjautuvat aineistossa systemaattisesti esiintyneisiin ilmiöihin.

Selvityksen tulokset

Tässä luvussa raportoidaan selvityksen tulokset tutkimusteemojen mukaisesti. Jokaista teemaa käsitellään omassa alaluvussaan. Aineistosta on poimittu aineistokatkelmia selkeyttämään analyysia.

Nuuskaa helposti somesta, kavereilta ja pimeiltä markkinoilta

Kuinka nuuska liikkuu urheileville nuorille ja ketkä nuuskaa välittävät?

Haastatteluista nousi vahvasti esiin, että alaikäiset nuoret kokevat nuuskan hankkimisen helpoksi. Alaikäisyydestä tai Suomessa nuuskan myynnin laittomuudesta huolimatta kaikkien haastateltavien vastauksista nousi esiin, että nuuskan saaminen koettiin helpoksi ja nuuskaa välittävä taho oli vaivatonta löytää maantieteellisestä sijainnista riippumatta. Nuuskan hankinta koettiin helpommaksi kuin esimerkiksi tupakan.

”Alaikäsyy ei se oo minkään näköinen este nuuskan saamiselle.”

Pelaaja, pääkaupunkiseutu

”Kyl röökii on vaikeempi saada alaikäisenä, kun nuuskaa.”

Pelaaja, pääkaupunkiseutu

”Sitä liikkuu aika paljon, aika helppo saada.”

Pelaaja, Oulun seutukunta

Nuuskan kuvattiin liikkuvan nuorille vanhempien kavereiden tai sisarusten sekä kaveripiirien kautta. Erityisesti B-ikäluokassa pelaavien eli 17-vuotiaiden nuorten kaveri- tai tuttavapiiri vaikutti nuuskan liikkumiseen nuorten keskuudessa. Täysi-ikäiset kaverit toimivat nuuskan välittäjinä nuoremmille.

"Varsinkin meidän ikäisillä pari vuotta vanhemmat on sitten täysi-ikäisiä, niin voi olla sitten kavereita, jotka voi sitten jostain Haaparannasta sitä meille hakea. Ja sitten jonkun pikkuveljeltä voi mennä sitten seuraavalle ikäluokalle, meistä vielä nuoremmalle ja tälleen. Aika niinkun monesta haarasta sitä sitten kuitenkin saa."

Pelaaja, Oulun seutukunta

"No samanikäisten tai vanhempien kavereiden kautta voi saada jos haluaa."

Pelaaja, Oulun seutukunta

"Vanhemmat joukkuekaverit ja vanhemmat sisarukset välittävät."

Pelaajan vanhempi, pääkaupunkiseutu

Myös sosiaalinen media korostui yleisenä kanavana nuuskan hankkimiselle. Sosiaalisessa mediassa kuvattiin olevan nuuskan myymiselle tarkoitettuja kanavia sekä yksittäisiä myyjiä, jotka välittävät nuuskaa yksityishenkilöille. Nuuskan välittäjinä toimivat ostajille tutut tai tuntemattomat henkilöt, jotka välittävät nuuskaa säännöllisesti tietyissä sosiaalisissa piireissä.

"Siis somes pyörii noit kaikkii eri myyjiä. Sieltä porukka ostaa."

Pelaaja, pääkaupunkiseutu

"On niitäkin kanavia, mut yleensä ne on yksittäisiä henkilöitä."

Pelaaja, pääkaupunkiseutu

"No aika paljon näkee tuolla ihan sosiaalisessa mediassa ilmoitetaan ja kysytään, että kellä on myydä ja myyvät siellä."

Pelaaja, Oulun seutukunta

Myös joukkueiden ja seurojen edustajien näkökulmasta nuuskan hankkiminen oli nuorille helppoa.

"Kyl mä nyt sanoisin, et pääkaupunkiseudulla kuka tahansa yläasteikäinen saa nuuskaa, jos haluaa. Eikä tarvi paljoa nähä siihen vaivaa."

Valmentaja, pääkaupunkiseutu

Maantieteellisellä sijainnilla oli vaikutusta siihen, millä tavoin nuuskan nähtiin liikkuvan nuorille. Oulun seutukunnan lyhyt etäisyys Ruotsin puolelle nähtiin nuuskan liikkumista helpottavana tekijänä. Nuuskan hakeminen Ruotsin puolelta ja myyminen eteenpäin oli vastausten perusteella hyvin yleistä. Puolestaan

pääkaupunkiseudulla toteutetuissa haastatteluissa mainittiin risteilyalukset sellaisina paikkoina, joista nuuskaa tuodaan Suomeen. Matkustajatuontina nuuskan tuominen Suomeen nähtiin vakiintuneena käytäntönä erityisesti selvitykseen osallistuneiden seuran edustajien, lajiliittojen edustajien sekä nuorten vanhempien vastauksissa.

”No kyllähän se täällä pohjoisessa on hyvin pitkälti sitä, että Haaparannasta sitä hakee joku ja sitä myydään tuolla koulumaailmassa jo ihan ala-asteelta. Ne tulee putkikassi täynnä nuuskaa ja myy tuolla sitten.”

Seuran edustaja, Oulun seutukunta

”Eiköhän se perinteinen väylä oo se, et isommat käy Ruotsinristeilyllä tai Tallinnan laivalla ja ostaa sieltä ja sit sitä jaetaan pienemmille.”

Lajiliiton edustaja

”Se on se perusjuttu, että joku käy laivalla ja sitten tuo laivalta.”

Pelaajan vanhempi, pääkaupunkiseutu

Systemaattista alaikäisille kohdistuvaa myyntiä ei aineiston perusteella tunnistettu, mutta nuuskan nähtiin liikkuvan nuorille helposti ja vaivattomasti, vaikka määrät pysyisivätkin pieninä ja myynti satunnaisena. Nuuskan liikkuamista verrattiin muun muassa tupakkaan ja alkoholiin, joiden hankkiminen koettiin paljon vaikeammaksi alaikäiselle. Ongelmallisena nähtiin nuuskan kulkeutuminen nuorille myynnin laittomuudesta huolimatta.

”Sitä on aika helppo varmaan tai todella helppo saada. Et helpompaa-han sitä on saada, kun varmaan viinaa. Kun sitä myydään pimeillä markkinoilla, niin eihän siinä sit mitään papereita kysellä silloin.”

Seuran edustaja, pääkaupunkiseutu

Nuuska – Käyttäjän oma valinta ja urheilijan päihde

Miten nuuskaan ja sen välittämiseen suhtaudutaan urheilun toimintaympäristöissä ja kenen pitäisi puuttua nuuskaongelmaan?

Nuuskan satunnaisista kokeiluista ja käyttäjistä puhuttiin, mutta pelaajien haastattelujen perusteella laajaa käyttöä ei tunnistettu urheilujoukkueissa alaikäisten keskuudessa. Poikkeuksena oli jääkiekko, jonka parissa nuuskan käytön tunnustettiin olevan selkeästi yleisempää kuin muiden lajien parissa.

Nuorten aikuisten keskuudessa nuuskan käytön nähtiin olevan huomattavasti yleisempää kuin alaikäisten keskuudessa.

"No ei läheskään yhtä yleistä kuin jääkiekossa. Kyllähän silti jotkut käyttää. Kyl lätkäs on enemmän."

Pelaaja, pääkaupunkiseutu

"Oon kerran kokeillut, mutta en näe mitään hyötyä sen käytöstä."

Pelaaja, Oulun seutukunta

"Sitten se on monesti ne nuoret aikuiset, jotka sitä mahdollisesti käyttää eniten, ni ei ite niin paljoa tunne sellasia."

Pelaaja, Oulun seutukunta

Nuorten näkemysten mukaan valmentajien nuuskan käyttö oli yleistä. Valmentajan esimerkki nuuskattomuuden edistämässä ei vakuuttanut, mikäli valmentajan tiedostettiin itse käyttävän nuuskaa.

"On hyvin yleistä, että valmentajat käyttää."

Pelaaja, Oulun seutukunta

"Kun ei noi koutsikaan aina oo parhaita esimerkkejä. Aika monet niistäkin käyttää."

Pelaaja, pääkaupunkiseutu

Nuoret näkivät nuuskan olevan käyttäjien oma asia ja nuuska nähtiin yksilön omana ongelmana. Nuuskaa käyttävät nuoret itse kokivat nuuskan olevan osa elämää.

"Ei mulla oo mitään väliä, jos joku toinen käyttää. Se on sitten oma ratkaisu."

Pelaaja, pääkaupunkiseutu

"No periaattessahan se on oma asia, että ei se ainakaan mejän oma tehtävä oo puuttua."

Pelaaja, Oulun seutukunta

"Niinkun en mä oikein muista sillein urheiluu ilman nuuskaa, kun mä oon viisi vuotta käyttäny nuuskaa ja seittemän vuot pelannu lätkää."

Pelaaja, pääkaupunkiseutu

Nuoret näkivät, että nuuskan käytön lopettamishalun tulisi lähteä yksilöstä itsestään. Käskyjen, rangaistusten tai valistuksen merkitystä ei nuorten keskuudessa koettu toimiviksi käytännöiksi lopettamisen kannalta. Nuorten keskuudessa kaivattiin uutta näkökulmaa ja toisaalta myös ennaltaehkäisevää toimintaa, sillä liian myöhäinen puuttuminen koettiin turhaksi. Tällä viitattiin täysi-ikäisyyden lähestymiseen.

”Jos pitäis puuttua, ni sit niis nuoremmis ikäluokissa sille voi viel tehdä jotain. Siin ei ois mitään järkeä, et meidän ikäisissä ruvettais mäkättää siitä ja lentäis jengist ulos. Ainakaan mä en pystyis enää lopettaa sitä. Niinkun jotkut nuoret, jotka on just siin rajoilla, ni sit vaan ohjaa oikeille raiteille.”

Pelaaja, pääkaupunkiseutu

”Sen pitäis antaa niinkun sen ittensä henkilön päättää. Se on tyhmää, et joku valmentaja alkaa kieltää sitä, kun et sä lopeta sitä. Se on sun oma tahto siinä.”

Pelaaja, pääkaupunkiseutu

Nuuskan myymiseen ja välittämiseen nuoret suhtautuivat pääosin välinpitämättömästi. Suhtautuminen johtui myös usein siitä, että asialla ei koettu olevan vaikutusta omaan elämään.

”Ei siinä sillein mitään väärää oo mun mielestä. Sekään ei sillein vaikuta muhun mitenkään, eikä varmaan kovin moni siitä mieltänsä pahoita, jos joku myy jollekin tuolla vähän pimeemmillä markkinoilla.”

Pelaaja, Oulun seutukunta

”No en mä nyt tiedä, mun mielestä se on omalla vastuulla periaatteessa. Turha käyttää poliisivoimien resursseja siihen ongelmaan.”

Pelaaja, pääkaupunkiseutu

Selvitykseen osallistuneiden nuorten keskuudessa esiintyi myös joitakin kriittisiä äänenpainoja nuuskan käyttöä kohtaan. Nuuskan ei nähty kuuluvan tavoitteellisen urheilijan elämäntapoihin.

”No en mä sitä ite halua käyttää, et ei siitä oo mitään hyötyä.”

Pelaaja, pääkaupunkiseutu

"No mulla on ainaki se, et ku sitä käytetään päihteenä, ni se huonontaa suorituskykyä ja palautumista."

Pelaaja, Oulun seutukunta

"No ei se oikein kuulu urheilijan tapoihin."

Pelaaja, pääkaupunkiseutu

Nuuska nähtiin kuitenkin urheilijalle muita päihteitä "sopivampana päihteenä". Nuuskaa verrattiin usein tupakkaan ja nuuskan koettiin olevan näistä kahdesta urheilijalle vähemmän haitallinen vaihtoehto.

"Ehkä urheilijat, jotka harrastaa esim. vaik jääkiekkoa ei voi polttaa oikein röökiä, kun siin kaikki hapenottokyky ja kaikki heikkenee. Nuuska on tavallaan helpompi keino."

Pelaaja, pääkaupunkiseutu

Tupakan hapenottokykyä heikentävät haitat tiedostettiin, mutta nuuskan aiheuttamia terveyshaittoja ei tiedostettu yhtä selkeästi. Näin ollen nuuska nähtiin yhteensopivampana urheiluharrastuksen kanssa kuin tupakka tai muut päihteet.

"Niinkun silleen jää sellanen mielikuva, et nuuska ei olis nii vaarallista, vaikka eihän se täysin totta ookkaan."

Pelaaja, pääkaupunkiseutu

Joukkueiden ja seurojen edustajien haastatteluista ilmeni, että nuuskan käytön yleistyminen oli tiedossa, mutta oman lajin ja kyseessä olevan ikäryhmän parissa sen ei koettu näkyvän merkittävästi. Täysi-ikäistymisen nähtiin alentavan kynnystä nuuskan käytön aloittamiselle.

"Uutisista ja muista päätellen sitä on liikenteessä paljon. Ja se on suositumpaa kuin mitä se on ollut aikaisemmin."

Valmentaja, Oulun seutukunta

"Mulla on se fiilis, että se ei ihan vielä oo siellä alaikäisissä ainakaan. Mä ihan tätä varten kysyin tosta meidän edustus- ja kilpapuolelta koutseilta, että mikä siellä on tilanne ja ne oli sitä mieltä, että ei sitä käytetä oikeastaan pelaajissa ollenkaan. Enemmän lähtee siitä täysi-ikäisyydestä, että yleistyy siellä."

Seuran edustaja, Oulun seutukunta

"Kyl mä voin sanoa, että lajin parissa se on yleistä, mutta se riippuu iästä. Miesten joukkueessa se on yleistä ja varmasti A-junnuissa, mutta se rajaa menee varmaan siinä, kun B:stä kasvetaan A:han. B-ikäiset varmaan kokeilee ja osa ehkä C-ikäisenä. Sitten väitän, et jokaisessa A-junnujen joukkueessa joku käyttää nuuskaa."

Seuran edustaja, pääkaupunkiseutu

Joukkueiden ja seurojen edustajien näkökulmasta tavoitteellisella suhtautumisella urheiluun nähtiin olevan vaikutusta nuorten kiinnostukseen päihteistä. Mikäli motivaatio omassa lajissa menestymiseen oli korkea, ei nuuskan käytön nähty kiinnostavan nuoria.

"Ite talenttivalmentajana toimin kaikista lahjakkaimpien maajoukkuepelaajien kanssa, niin pääsääntöisesti en mä näe sitä siinä kontekstissa ongelmana. En oo niiden pelaajien kanssa edes kokenut hirveen tarpeelliseksi tätä asiaa nostaa esille. En tiedä oonko liian naiivi, mutta uskon että niiden pelaajien kanssa ei tarvi sitä nostaa esille erikseen."

Valmentaja, pääkaupunkiseutu

"Jos puhutaan 15-16 vuotiaista, niin nuuskan käyttöä ei ole, eikä 17-vuotiailla. Ja nuuskan käyttö voi yleistyä siinä vaiheessa, kun joku B-juniori lähtee sille toiselle tielle, että ei enää jaksa vetää sitä kilpaa, eli tulee tää dropout-ilmio."

Seuran edustaja, pääkaupunkiseutu

Seurojen ja joukkueiden edustajat korostivat seurojen linjauksissa näkyvää nollatoleranssia nuuskan suhteen.

"No sehän ei kuulu urheiluun ollenkaan. Kyllä meillä on ihan nollatoleranssi." Seuran edustaja,

Oulun seutukunta

"Ainakin meillä seurassa on täysin nollatoleranssi."

Valmentaja, pääkaupunkiseutu

Nollatoleranssin näennäisestä korostamisesta huolimatta seurojen edustajien vastauksista ilmeni, että valmentajien keskuudessa nuuskan käyttö oli yleistä. Valmentajien nuuskan käyttöä paheksuttiin seuran tasolta, mutta siihen puuttuminen koettiin myös ongelmalliseksi valmentajien vapaaehtoisuuteen perustuvassa toimintamallissa.

"Sanotaan näin, et jos meil on neljä valmentajaa niin yks-kaks käyttää aina nuuskaa valmennuksessa ja kyllähän se näkyy sit siinä huulessa. Ja miten se nuori sitten kattoo, meillä on edustusjoukkue erittäin nuoria."

Seuran edustaja, pääkaupunkiseutu

"Joskus pari-kolme vuotta sitten meidän seurassa oli huomautettu yhtä valmentajaa, mutta hän sanoi, että jos ei käy, että hän on täällä, niin ettikää uus valmentaja. Tämmönen on vähän sitten ongelmalista, kun seuroissa valmentajia on muutenkin vähän ja sitten ne tällä tavalla kiristää vähän. Ja kun se on vapaa-aikaa ja vapaaehtoistyössä ovat."

Seuran edustaja, Oulun seutukunta

"Sillon kun ollaan joukkueen tapahtumassa niin ei käytetä. Sit kuinka paljon voidaan sanoa mitä kukin tekee vapaa-aikana, se on vähän kiistainalainen."

Valmentaja, Oulun seutukunta

Joukkueiden ja seurojen edustajien vastauksissa nuuska ja tupakka molemmat nähtiin epäterveellisinä vaihtoehtoina urheilijalle. Nuuskan kuitenkin koettiin olevan urheilijalle vähemmän haitallinen vaihtoehto näistä kahdesta.

"No sanotaan, et jos joku tupakoi tai käyttää nuuskaa, niin sit käytäkööt mieluummin nuuskaa, mut ei se kellekkään niinkun hyväks oo tietenkään, kuten mitkään muutkaan aineet."

Valmentaja, pääkaupunkiseutu

Joukkueiden ja seurojen edustajien näkemysten mukaan nuuskan aiheuttamia terveyshaittoja ei täysin tiedostettu, mikä johti siihen, että nuuskaa pidettiin urheilun kanssa yhteensopivamapa päihteenä kuin esimerkiksi alkoholia ja tupakkaa.

"Musta tuntuu, että alkoholi ja tupakka nykyään tiedostetaan tosi hyvin ja miten se vaikuttaa urheilusuoritukseen ja muuten. Mä luulen, et nuuskan haitoista ei oo niin selkeitä käryä. Ja ehkä just se, että siinä se tiedottaminen ja valistaminen ja konkretia ei ehkä näy samalla lailla, ku jos sä käytät alkoholia tai poltat tupakkaa. Ei ihan samalla tavalla osata yhdistää niitä haittoja siihen käyttöön."

Seuran edustaja, Oulun seutukunta

”Luulisin, että kuvitellaan ainakin, et se antaa jonkinlaista lisäpotkua. En tiedä sit niitä vaikutuksia tarkemmin, en oo perehtynyt.

Seuran edustaja, Oulun seutukunta

Nuuskan käyttöön puuttumista ei kuitenkaan pidetty seurojen ja joukkueiden ensisijaisena tehtävänä muiden haasteiden ollessa läsnä. Nykynuorten elämän keskeisinä haasteina nähtiin päihteiden käytön sijaan muunlaiset ongelmat, kuten älylaitteiden liiallinen käyttö sekä oikeanlaisen ravinnon ja riittävän levon puute.

”Totta kai me puhutaan ravinnosta ja me puhutaan päihteistä ja tällasista, mutta ei oo tullu sellasta, että nää asiat pitää käydä. Ehkä meillä on ollut tapetilla enemmän justinsa älylaitteet ja lepo, kun sitten nuuska. Ne on tällä hetkellä seuran näkökulmasta ne ongelmat meillä nuorissa.”

Seuran edustaja, Oulun seutukunta

”Ei nuuska meillä mikään ongelma oo, et isompiakin ongelmia on vaikka ravinto ja lepo. Ne on ne meidän isoimmat ongelmat, et se jos joku käyttää nuuskaa joskus, niin se ei meidän urheilijoita kaada. Se kaataa, jos ei nukuta tarpeeks ja syödä tarpeeks.”

Seuran edustaja, pääkaupunkiseutu

Joukkueiden ja seurojen edustajien näkökulmasta nuorten nuuskaan käyttöön puuttuminen nähtiin usean eri tahon yhteisenä tehtävänä. Erityisesti vanhempien roolia nuoren ensisijaisena kasvattajana korostettiin.

”Kyllähän instituutioita on, mut kyllähän kaikki lähtee himasta. Onhan se sitä, että siellä ohjataan turvallisessa ympäristössä liikuntaan ja annetaan hyviä esimerkkejä. Kyllähän nää lähtee niistä harastusten säännöistä, mut siinäkin pitää olla vanhemmat luomassa niitä sääntöjä ja allekirjoittamassa. Et kaikki lähtee himasta, ja sit jos tiedetään, et kaikki ei mee himassa hyvin, niin tottakai me pyritään auttamaan, vaikka me ei pystytä loputtomiin auttamaan. Et se on se kaikista pahin, jos kotona ei välitetä.”

Valmentaja, pääkaupunkiseutu

”Että ei me olla otettu sitä kasvatuksellista roolia nyt tässä asiassa.”

Valmentaja, pääkaupunkiseutu

Lajiliittojen tiedostettiin tehneen työtä urheilijoiden nuuskattomuuden edistämiseksi sekä tarjoavan ohjeistusta seuroille. Seuroissa ja joukkueissa ohjeiden ja toimintamallien hyödyntämiseen sekä käyttöönottoon kaivattiin selkeyttä.

"Yleisestihän noi käytännössä löytyy joka lajiliiton sivuilta, mitähän ne oli ne hienot osoitteet mistä niitä käydään infoa kattomassa asiasta, mut ei oo erikseen ainakaan minulle tullu tietoa siltä suunnalta, että tällastakin on."

Valmentaja, pääkaupunkiseutu

"Jossain jääkiekkoliiton nettisivuilla siitä varmaan on maininta ja jossain säännöstöissä on, että se on kielletty. Ei haittais, vaikka ois näkyvämminkin. Varmaan vois jotain ohjeistustakin olla, et mitä tämmöisessä tapauksessa tehdään."

Seuran edustaja, Oulun seutukunta

"Ei se oo sellasta systemaattista, että puuttukaa seuroissa näihin ja käykää nämä läpi näin ja näin. Ehkä se on enemmän sitäkin, että niitä valmentajia pyritään ohjeistamaan ja kertomaan ja toivotaan, että ne vie sitä viestiä eteenpäin."

Seuran edustaja, Oulun seutukunta

Lajiliittojen edustajien näkemyksen mukaan nuuska on urheilun toimintaympäristöissä asemassa, jossa se nähdään urheilijalle soveltuvampana päihteenä kuin tupakka. Nuuskaamista ei yhdistetä suoraan epäurheilijamaisuuteen samalla tavalla kuin tupakan polttamista, eikä sen aiheuttamia terveyshaittoja tiedosteta yhtä selkeästi kuin tupakoinnin aiheuttamia haittoja.

"Se on varmaan semmonen vähän opittu kulttuuri, et se on tavallaan ehkä sallittavampaa tai vähemmän haitallista, kun tupakan poltto. Tupakan poltto yhdistetään ainakin epäurheilijamaisuuteen ja nuuskaamiseen ei taas suoraan yhdistetä sellasta, et se ois epäurheilijamaista."

Lajiliiton edustaja

"Ei varmaan ainakaan osata ajatella, et se alentais urheilijan suorituskykyä sillä lailla, että se ois niinkun vaik tupakanpoltto, jota pidetään haitallisempana. Jotenkin se ympäristö ruokkii helposti sitä käyttöä."

Lajiliiton edustaja

Myös lajiliittojen edustajat peräänkuuluttivat vanhempien kasvatuksellista roolia ja vastuuta nuorten nuuskattomuuden edistämisessä.

"Jääkiekkoliitto tai lajiliitot tiedottaa kyllä ihan riittävästi mun mielestä sen asian haitallisuudesta. Sitten taas palataan siihen, että se perhe ja vanhemmat mukaan tähän. Niin tavallaan sinne kotiin me ei päästä, vaik ois miljoona julistetta. Et siinä mielessä vastuullistaisin myös vanhempia tässä asiassa."

Liiton edustaja

Selvitykseen osallistuneiden vanhempien vastauksista nousi esiin kielteinen suhtautuminen nuorten nuuskan käyttöön sekä toive nuuskan käytön täyskiellostä urheilun toimintaympäristöissä.

"Täysin järjetöntä, pitäisi ehdottomasti kieltää."

Vanhempi, pääkaupunkiseutu

"Naurettavaa ylipäänsä ja erityisesti urheilussa paheksuttavaa."

Vanhempi, pääkaupunkiseutu

Myös nuorten vanhempien vastauksissa korostui eri tahojen yhteistyön merkitys nuorten nuuskan käyttöön puuttumisessa.

"Omalla esimerkillään ja yhteistyöllä valmennuksen kanssa voidaan, jos ei nyt estää, niin ainakin vaikuttaa osaltaan nuuskan käytön aloittamiseen tai sen säännölliseen käyttämiseen. Vanhemman ei tule antaa viestiä nuorelle, että nuuskan käyttö olisi millään tavalla sallittua."

Pelaajan vanhemp, pääkaupunkiseutu

"Valistusta, koulut, kodit ja urheiluseurat."

Pelaajan vanhemp, Oulun seutukunta

Vastuunjako nuorten nuuskattomuuden edistämisessä vaikutti olevan eri toimijoiden välillä epäselvä. Täysin yhtenäistä linjaa siihen, kenen vastuulla nuuskattomuutta edistävät käytännöt loppujen lopuksi ovat, ei eri vastaajaryhmien väliltä löytynyt. Joukkueiden ja seurojen edustajat korostivat kodin ja urheiluseuran yhteistyötä samalla kun kasvatuksellista roolia pyrittiin minimoimaan keskityttäessä pelkästään urheiluvalmennukseen.

Asenteet, esimerkit ja kokonaisvaltainen urheilijan elämäntapa

Millaisia nuuskattomuutta edistäviä käytäntöjä urheilun toimintaympäristöissä hyödynnetään ja miten ne ovat toimineet?

Tällä hetkellä olemassa olevia nuuskattomuutta edistäviä käytäntöjä olivat seurojen säännöt, linjaukset ja rangaistukset sekä seuroissa ja joukkueissa tehtävä valistustyö.

"No siis seurallahan on omat linjaukset asiasta. Seuran säännöt käydään läpi yleensä alkukaudesta ja on palaveria joukkueen kesken."

Valmentaja, Oulun seutukunta

"Ne on ihan joukkueen omien sääntöjen puitteissa, että me kauden alussa aina tehdään. On lueteltu just kaikki nuuska, päihheet ja on määritelty sanktiot, että varoitus ja sitten poistaminen treeneistä, peleistä ja sitten, jos ne ei auta niin poistetaan koko joukkueesta."

Seuran edustaja, Oulun seutukunta

"Ollaan lähdetty siitä, että yhdistyksen, lääkintävaliokunnan, fysion ja lääkäreiden ynnä muun kautta pyritty ilman sen erityisempää systemaattista koulutuspakettia levittämään tietoisuutta nuuskan vaikutuksista elämiseen ylipäänsä, ja sitten totta kai miten nuuska vaikuttaa erityisesti urheilusuoritukseen."

Lajiliiton edustaja

Haastateltujen nuorten näkökulmasta seuran sääntöjä, kieltoja ja rangaistuksia ei nähty aina toimivina nuuskattomuutta edistävinä käytäntöinä.

"Kun laitetaan jotakin semmosia tiettyjä sääntöjä, semmosia itsesäänselvytyksiä, että jos pelireissuilla jää kiinni siitä, niin omakustanteinen kyyti kotiin sitten samantien. Että tuskin se hirveenä vaikuttaa, vaikka joku käyttäiskin."

Pelaaja, pääkaupunkiseutu

"Et lentää jengistä ulos tai sanotaan, et trenikieltoo tai jotain. Tai tietty et jos se vaikuttaa peliin, mut et jos kaikki menee niinkun normaalisti, ni en mä ymmärrä miks jonkun pitäis lentää jengistä ulos, jos käyttää nuuskaa."

Pelaaja, pääkaupunkiseutu

Selvitettäessä toimivia käytänteitä, nousi nuorten haastatteluista esiin valmentajan rooli ja sitoutuminen nuuskattomuutta edistävään toimintaan sekä asiaan etukäteen puuttuminen.

"Se on ihan täysin valmentajasta ja seurasta, yhteisestä sopimuksesta kiinni, et miten se menee nuuskankäytön kaa. Et jotkut valmentajat on tiukempii kun toiset ja jotkut antaa sen täysin tapahtua ja jotkut pitää sitä ihan normaalina." Pelaaja, pääkaupunkiseutu

"No etukäteen olis varmaan paras puuttua."

Pelaaja, Oulun seutukunta

Joukkueiden ja seurojen edustajien mukaan toimivana nuuskattomuutta edistävänä käytäntönä nähtiin kokonaisvaltaisen urheilijan elämäntavan edistäminen. Terveellisen elämäntavan korostaminen nähtiin ennaltaehkäisevänä toimintana myös nuuskan käytön kannalta, vaikka suoranaisesti nuuskaan käyttöön ei sillä puututtukaan.

"Joo kyl ne ymmärtää. Niiden kanssa paljon jutellaan kokonaisvaltaisesta urheilijan elämästä ja ruokailun ja levon ja sen kokonaisuuden merkityksestä ja en oo niiden pelaajien kanssa edes kokenut hirveen tarpeelliseksi erikseen tätä asiaa välttämättä nostaa esille."

Valmentaja, pääkaupunkiseutu

Joukkueiden ja seurojen edustajat korostivat valmentajan roolia ja sitoutumista nuuskattomuutta edistävään toimintaan. Valmentajan asenteella oli merkitystä joukkueen toimintakulttuuriin ja nuuskan käytön näkyvyyteen joukkueessa. Valmentajien nuuskan käyttöön puuttumisessa nähtiin olevan puutteita.

"Seurojen tasolta tiukempaa ohjeistusta ja sääntöjä tähän hommaan. En mä tiedä valvooko sitä kukaan ja et osa niinkun valmentajista käyttää, vaikka tasan tarkkaan tietää, että ei sais käyttää. Siihen pitäis varmaan puuttua tiukemmin siihen käyttöön."

Seuran edustaja, Oulun seutukunta

Selvitykseen osallistuneiden joukkueiden ja seurojen edustajien näkökulmasta liiton ja seuran toiminnan välille kaivattiin vielä tiiviimpää yhteistyötä. Liiton tasolta tulevien toimintamallien käyttöönottoon toivottiin helpompia työkaluja, jotta nuuskattomuutta edistävät käytännöt saataisiin osaksi seurojen ja joukkueiden arkea. Ylhäältä alas johtamista ei kuitenkaan nähty toimivaksi.

"Kyllä mä liitoilta odottaisin isompaa panosta seurojen tähän arjen työhön ja sen vahvistamiseen."

Seuran edustaja, Oulun seutukunta

"Mä en välttämättä usko semmoseen liittotason ylhäältä johtamiseen siinä asiassa, vaan se pitää olla siinä oman joukkueen sisällä ja kuten kaikki muutkin käyttäytymisasiat ja ynnä muutkin."

Valmentaja, pääkaupunkiseutu

"Mä toivoisin liitosta selkeät ohjeet, et miten menetellään, et tuollainen alaikäisen rankaiseminen, et mitä se voi olla. Ei sitä oikein voi sulkea joukkueen toiminnastakaan pois, kun ne maksaa siitä toiminnasta, ni kohta me istutaan oikeudessa, että me rajoitetaan pelamista ja näin. Jonkun näköinen ohjeistus siitä, että minkälaista viestiä, vielä tärkeämpi et minkälaista esimerkkiä ne vie eteenpäin."

Seuran edustaja, Oulun seutukunta

Nuuskattomuuden edistämisesä ennaltaehkäisyn merkitystä peräänkuulutettiin, vaikka varsinaisia keinoja siihen ei osattu nimetä.

"Et jos siel on jotain sellasta, et nyt tolla porukalla lähtee mopo käsistä, niin siihen pitää puuttua. Ongelma on se, et päästäänkö puuttumaan tarpeeks ajoissa."

Seuran edustaja, pääkaupunkiseutu

Nuuskattomuutta edistävänä käytäntönä korostettiin erityisesti aikuisten ja esikuvien antamaa esimerkkiä. Johdonmukaisuutta kieltämisen ja oman esimerkin välillä korostettiin.

"Kyl esikuvilla on ja kyl niillä pitääkin olla iso rooli. Mut se voi olla myös se negatiivinen homma, et joku kattoo et pelaa tietylle tasolle ja sit kattoo, et toi on sit se mun stara ja löytää ittensä jostain baarista bailaamasta."

Seuran edustaja, pääkaupunkiseutu

"Mitä tulee meidän miesten edustusjoukkueeseen, jonka pitäis olla taas malli nuorille pelaajille. Liikutaan kuitenkin samoissa tiloissa ja kentillä."

Seuran edustaja, pääkaupunkiseutu

Lajiliittojen edustajat korostivat avoimen keskustelukulttuurin ja nuorten osallistamisen merkitystä selvitettäessä nuuskattomuutta edistäviä käytäntöjä. Kieltoja, valistusta ja kampanjoita yksinään ei koettu toimiviksi käytännöiksi. Keskustelun, nuorten kohtaamisen sekä kokonaisvaltaisen kasvatusmentaliteetin merkitystä korostettiin, mutta kuitenkin koettiin, että kasvatusvastuu ei ole ainoastaan valmentajilla tai seuroilla.

”Isot juliste ja flyeri -kampanjat eivät välttämättä toimi, jos ne lähtee ylhäältä alas. Mukana suunnittelussa voisi olla nuorten idoleita tai vastaavaa, niin silloin se voisikin toimia paremmin. Ehkäisyssä ja elämäntapaohjauksessa vahva perustyö ja toiminta on se tärkein juttu, sillä kampanjoilla ei pystytä vaikuttamaan tehokkaasti, jos perustyö ei ole tehty.”

Lajiliiton edustaja

”Siinä vaiheessa, kun pelaajat ovat nuorempia, niin valmentajat keskustele paljon nuorten kanssa. Sitten on säännöllisiä palavereita valmennusjohdon ja pelaajien välillä. Seuroilla on kauteen liittyviä pelisääntöjä, jotka luodaan yhdessä. Sitten vanhempien kanssa keskustellaan aktiivisesti.”

Lajiliiton edustaja

”Jollain tavalla tuoda ilman moralisointia niitä faktoja esille.”

Lajiliiton edustaja

Myös lajiliittojen edustajat korostivat esimerkin vaikutusta ja terveellisen elämäntavan merkitystä nuorten nuuskattomuutta edistävinä käytäntöinä.

”Pitäis ehkä olla enemmän sit tiedossa vielä semmosia tavallaan henkilökohtaisia tarinoita, et mitä jollekin nuuskan käyttö on aiheuttanu. Et joku urheilija ois kasvoillaan tai jotain.”

Lajiliiton edustaja

”Totta kai me pyritään menemään terveellinen elämäntapa ja urheilijamainen elämäntapa edellä. Et mitä siihen kuuluu, hyvä lepo, ravinto ja päihteettömyys totta kai korostuu, et se ei kuulu niin urheilijana olemiseen, ja sitä kautta niihin asenteisiin pyritään vaikuttamaan. On se sitten mikä tahansa päihde tai nuuska niin se ei kuulu siihen urheilijan arkeen ja urheilutoimintaan.”

Lajiliiton edustaja

Selvitykseen osallistuneet vanhemmat korostivat oman toiminnan ja arvojen merkitystä johdonmukaisessa ja uskottavassa nuuskattomuuden edistämis-työssä. Samoin valmentajan esimerkkiä terveellisen urheilijan elämäntavan edistäjänä pidettiin tärkeänä. Myös avoimen ja positiivisen keskustelukulttuurin luomista korostettiin.

”Vanhempi on yksi nuoren roolimalleista ja voi omalla esimerkillään edistää tai turmella nuuskattomuuteen tähtäävää valistusta. Nuuskattomuudesta valistaminen ei ole uskottavaa, jos vanhempi itse ei pysty valistamiaan asioita ja arvoja noudattamaan.”

Pelaajan vanhempi, Oulun seutukunta

”Valmentajan ja seuran tulisi toimia esimerkkinä ja valistajina. Valmentajien ja kaikkien huoltajien ja muiden joukkueen toiminnassa toimivien tulisi omalla esimerkillään näyttää ja osoittaa urheilijan käytöstä ja terveellistä elämäntapaa. Nythän nämä henkilöt saattavat itse käyttää nuuskaa. Se pitäisi kieltää.”

Pelaajan vanhempi, pääkaupunkiseutu

”Keskustelemalla vaaroista ja vahvistaa nuorta kehumalla, että nuori voisi kokea olevansa hyväksytty, vaikka toimisi toisin, kuin kaverinsa.”

Pelaajan vanhempi, Oulun seutukunta

Toimiviksi nuuskattomuutta edistäviksi käytännöiksi urheilun toimintaympäristöissä nähtiin nuorta osallistavat asiat kuten terveellisen elämäntavan edistäminen sekä avoimen keskustelukulttuurin luominen. Lisäksi valmentajan antamalla esimerkillä koettiin olevan vaikutusta. Sääntöjen ja rangaistusten ei koettu edistävän tehokkaasti nuorten nuuskattomuutta, joten urheilun toimintaympäristöissä on oleellista pohtia tapaa, jolla nuoria lähestytään käsiteltäessä nuuskan käyttöä.

Johtopäätökset

Tämän selvityksen tavoitteena oli tuottaa tietoa siitä, mistä urheiluseurojen toimintaan osallistuvat alaikäiset nuoret saavat nuuskaa haltuunsa, miten sen käyttöön ja välittämiseen asennoidutaan ja kuinka urheiluseuroissa on puututtu nuorten nuuskan käyttöön. Selvitykseen haastateltiin jääkiekko-, jalkapallo- ja salibandyseurojen 16–17-vuotiaita pelaajia, urheilutoimintaan osallistuvia valmentajia, seurojen toimihenkilöitä, lajiliittojen edustajia sekä nuorten vanhempia pääkaupunkiseudulta sekä Oulun seutukunnasta. Selvitykseen osallistuneet nuoret pelasivat kaikki kilpa- tai edustustason joukkueissa eli suhtautuivat urheilutoimintaan tavoitteellisesti. Selvitystä varten tehdyistä haastateluista nousi esiin, että nuuskan käytön yleistyminen oli tiedossa, mutta oman lajin ja kyseessä olevan ikäryhmän parissa sen ei koettu näkyvän merkittävästi. Tähän näkemykseen vaikutti se, että tavoitteellisella suhtautumisella urheiluun nähtiin olevan vaikutusta nuorten kiinnostukseen päihteistä. On kuitenkin huomioitava, että selvityksen otos ei ole yleistettävissä kaikkiin nuorten urheiluseuroihin ja -joukkueisiin. Lisäksi haastateltujen urheilijoiden alaikäisyys saattoi vaikuttaa siihen, kuinka avoimesti he puhuivat omasta tai joukkuekavereidensa nuuskan käytöstä.

Nuuskan saatavuus koettiin yleisesti varsin helpoksi. Niin urheilevat nuoret kuin joukkueiden parissa toimivat aikuisetkin olivat sitä mieltä, että alaikäinen nuori saa hankittua nuuskaa halutessaan helposti. Alaikäisyyden ei koettu olevan este tai edes huomattavasti hankaloittava tekijä nuuskan ostamiselle. Aiemmissa tutkimuksissa on tehty havaintoja siitä, että nuuskan on todettu päätyvän nuorille kavereilta ostamalla sekä sosiaalisen median kanavista, kuten Facebookista (Salminen & Fonselius 2016; Salomäki & Tuisku 2013). Vastavia havaintoja nousi esiin myös tämän selvityksen aineistosta. Nuoret kertoivat, että nuuskaa päätyy alaikäisten haltuun etenkin vanhempien kavereiden ja sisarusten maahantuomana ja välittämänä. Toisaalta haastateltavat kokivat, että nuuskaa saa ostettua sosiaalisen median kautta kuka tahansa ikään katsomatta.

Laitonta nuuskan välittämistä ei haastateltujen nuorten keskuudessa mielletty ongelmaksi, johon pitäisi puuttua, vaan he suhtautuivat siihen pääosin välinpitämättömästi. Urheilevien nuorten vanhemmat ja urheilujoukkueiden

toimihenkilöt puhuivat myös enemmän nuuskan haitoista kuin nuuskan saataavuuden vaikeuttamisesta ja siihen puuttumisesta. Nuuskan liikkua pimeillä markkinoilla täysi-ikäisiltä alaikäisille tai alaikäisten keskuudessa, aikuiset kokivat, että heidän on haastavaa valvoa sitä.

Aineistosta nousi vahvasti esiin näkemys, jonka mukaan nuoret pitivät sekä nuuskaamista että sen lopettamista yksilön omana asiana. Urheilevat nuoret eivät kokeneet, että on heidän tehtävänsä puuttua joukkueovereiden nuuskan käyttöön tai kertoa siitä joukkueen parissa toimiville aikuisille. Nuorten mielestä nuuskan käyttö oli kunkin oma valinta, eikä siihen haluttu puuttua.

Selvityksen perusteella mielikuva nuuskasta urheilijalle sopivana päihteenä elää yhä vahvasti ja nuuska yhdistettiin harvemmin epäurheilijamaisuuteen, toisin kuin esimerkiksi tupakointi. Nuuskan käytön haitoista puhuttaessa sitä päädyttiin usein vertaamaan tupakoinnista aiheutuviin haittoihin. Nuuskan käyttöä perusteltiin usein sillä, että sillä koettiin olevan huomattavasti vähemmän urheilusuorituksen kannalta negatiivisia vaikutuksia. Nuuskan käytön terveyshaitoista ei oltu yleisesti tietoisia. Sen sijaan tupakointiin liittyvät yleiset terveyshaitat sekä erityisesti urheilijan suorituskykyyn vaikuttavat tekijät, kuten keuhkojen terveys ja hapenottokyky, olivat selkeästi laajemmassa tietoisuudessa.

Vastuunjako nuorten nuuskattomuuden edistämisessä vaikutti olevan eri toimijoiden välillä epäselvä. Toisaalta korostettiin usean tahon yhteistyötä ja toisaalta vastuuta pallolettiin taholta toiselle. Joukkueiden valmentajat ja muut toimihenkilöt sekä lajiliittojen edustajat painottivat vanhempien vastuuta ja esimerkkiä nuorten nuuskan käyttöön puuttumisessa. Valmentajat kokivat oman toimivaltansa asiassa usein rajalliseksi ja oman toiminnan painopisteen kohdistuvan lajivalmennukseen. Vanhemmat puolestaan toivoivat nuuskan käytön täyskieltoa urheiluympäristöön ja sitä, että nuuskan käyttöä kontrolloitaisiin tiukemmin kouluissa ja vapaa-ajan harrastuksissa, koska nuoret viettävät niissä suuren osan ajastaan ja ne ovat toimintaympäristöjä, joista nuoret saavat vaikutteita. Toisaalta korostettiin eri toimijoiden kuten kodin, urheiluseuran sekä koulun yhteisvastuuta nuorten nuuskattomuuden edistämisessä. Nuorten kanssa toimivien aikuisten toivottiinkin luovan avointa keskusteluympäristöä ja toimintamalleja, joilla nuorten nuuskattomuutta voidaan edistää.

Esimerkin ja esikuvien merkitystä nuorten nuuskattomuuden edistämisessä korostettiin monissa haastatteluissa. Valmentajan antaman esimerkin nähtiin olevan merkittävässä roolissa nuuskattomuuden edistämisen kannalta. Aineistosta nousi esiin, että valmentajien keskuudessa nuuskan käyttö oli yleistä, mikä puolestaan haastaa nuuskattomuutta edistävän työn uskottavuutta. Mikäli nuorten auktoriteettina urheiluympäristössä toimivat valmentajat käyttävät julkisesti nuuskaa, on haastavaa saada nuoret uskomaan, ettei

nuuskan käyttö sovi urheilulliseen elämäntapaan. Valmentajan omalla asenteella ja suhtautumisella nuuskan käyttöön nähtiin siis olevan vahva yhteys nuorten nuuskan käytön ehkäisyyn. Valmentajien nuuskan käyttöön toivottiin myös tiukempaa puuttumista.

Nuuskan käyttöön oli urheiluseuroissa puututtu ennen kaikkea sääntöjen avulla. Kaikissa seuroissa ja niiden alaisuudessa toimivissa joukkueissa oli asetettu virallinen nollatoleranssi nuuskan käytölle koko urheilutoiminnan piirissä. Nollatoleranssi koettiin urheilujoukkueiden kannalta hankalaksi, koska nuuskan käytöstä rankaisemiseen ei ollut vakiintuneita tai yhteisiä toimintatapoja. Liian lepsuilla rangaistuksilla ei koettu olevan tarvittavaa vaikutusta ja toisaalta liian kovilla rangaistuksilla, kuten nuoren sulkemisella ulos joukkueen toiminnasta edes määrääkaikaisesti, koettiin mahdollisesti olevan vielä paljon nuuskan käyttöä negatiivisempia vaikutuksia nuoren elämään. Niinpä joukkueiden toimihenkilöt toivoivatkin selkeitä toimintaohjeita tällaisiin tapauksiin seuroilta ja lajiliitoilta. Aineistosta nousi esiin myös avoimen keskustelukulttuurin merkitys. Motivoivat keskustelut ja terveyskasvatus nähtiin mahdollisuuksina vaikuttaa nuoren toimintaan. Toimivaksi nuuskattomuutta edistäväksi käytännöksi nähtiinkin kokonaisvaltaisen urheilijan elämäntavan edistäminen ja tukeminen.

Lajiliitoilla on selvityksen perusteella asiantietoa ja näkemystä nuuskan käytön yleisyydestä urheilun toimintaympäristöissä sekä tavoista, joilla siihen tulisi puuttua. Haasteeksi muodostuu tämän tiedon ja resurssien jalkauttaminen määrältään lukuisten seurojen ja joukkueiden arkeen. Urheiluseurojen toimihenkilöt toivoivatkin lajiliitoilta selkeämpiä toimintaohjeita nuuskan käyttöön puuttumiseen ja ehkäisevän päihdetyön koulutusta, kun taas lajiliitoissa koettiin, että nuuskan käytön ehkäisy on ensisijaisesti urheiluseurojen vastuulla ja lajiliiton resurssit riittävät yleistasoiseen ohjeistukseen, jota he jatkuvasti tuottavat. Suomen Olympiakomitea pyrkiikin yhteistyössä lajiliittojen kanssa kehittämään tehokkaampia tapoja jalkauttaa nuuskan käyttöä ehkäiseviä toimintamalleja ja -ohjeistuksia urheiluseuroihin ja -joukkueisiin. Lajiliittojen toimintaa hankaloittaa myös se, että seurat eivät osaa pyytää suoranaista apua nuuskattomuuden edistämiseen, sillä sen ei nähdä olevan vielä C- tai B-juniorien kohdalla yhtä suuri ongelma kuin esimerkiksi älylaitteiden liiallinen käyttö tai ravinnon ja levon merkityksen puutteellinen ymmärtäminen.

Pohdinta

Urheilun toimintaympäristössä näyttää elävän sitkeästi käsitys siitä, että nuuska on urheilijalle tupakkaa vähemmän haitallinen päihde. Savukkeiden polttaminen on niin tuhoisaa terveydelle ja suorituskyvyllä, että vertailussa saattaa hämärtyä se, että molemmat ovat terveydelle haitallisia tuotteita. Lisäksi tutkimusten mukaan suuri osa nuuskaa käyttävistä nuorista myös tupakoi vähintään satunnaisesti, jolloin yhden tupakkatuotteen käyttö näyttää johtavan sallivampaan suhtautumiseen myös muita tupakka- ja nikotiinituotteita kohtaan. Keskustelua tulisi siirtää tuotteiden ja haittojen vertailusta siihen, että tupakkatuotteet aiheuttavat voimakasta riippuvuutta sekä ne sisältävät terveydelle haitallisia aineita kuten nikotiinia ja karsinogeeniä. Erityisen haitallisia tupakkatuotteet ovat kehittyvässä vaiheessa olevan nuoren elimistölle. Niinpä lasten ja nuorten nikotiiniriippuvuuden ehkäisemiseksi on tehtävä aktiivisesti töitä.

Nuorten nuuskattomuuden edistämisen kannalta on tärkeää, että nuorten kanssa toimivat aikuiset ottavat vastuuta ja toimivat yhteisen linjan mukaisesti nuorten terveystasvatuksesta. Tämä koskee niin vanhempia, urheiluseuroja, lajiliittoja kuin virkavaltaakin. Siinä missä virkavallan tulisi hanakammin puuttua nuuskan pimeisiin markkinoihin, tulisi lajiliittojen tarjota seuroille parempia työkaluja ja toimintaohjeita päihteiden vastaisiin toimiin sekä onnistua jalkauttamaan ne myös pelikentille ja halleihin. Seurojen on puolestaan tärkeää tarjota nuorille nuuskattomia tiloja, joissa kaikki seurojen alaisuudessa toimivat ovat sitoutuneet nikotiinittomuuteen. Valmentajien ja muiden toimihenkilöiden rooli korostuu tällaisten tilojen ylläpitämisessä ja oikeanlaisen esimerkin näyttämisessä. Nuuskattomuuden edistäminen yhdistyy laajempaan päihteettömyyden edistämisen kokonaisuuteen.

Vanhempien ja huoltajien asenne nuuskan käyttöön ja sen huomioiminen nuoren kasvatuksessa on tärkeää. Urheiluseurat ja joukkueet toimivat kuitenkin nuorille lähes yhtä merkittävänä, elleivät jopa merkittävämpinä, kasvuympäristöinä kuin oma koti. Tämän vuoksi onkin tärkeää panostaa valmentajien, urheiluseurojen sekä vanhempien väliseen yhteistyöhön nuorten nuuskattomuuden edistämiseksi. Tämän selvityksen perusteella vastuunjako nuorten nuuskattomuuden tukemisessa on eri tahojen välillä epäselvä. Vastuun pallottelun sijaan

olisikin tärkeää panostaa yhtenäiseen linjaan ja urheilujoukkueiden, seurojen sekä vanhempien väliseen yhteistyöhön. Jokainen näistä tahoista kuitenkin tähtää samaan tavoitteeseen – nuoren terveyteen ja hyvinvointiin sekä kehittymiseen urheilijana.

Urheilullinen elämäntapa on kokonaisvaltainen paketti, jossa harjoittelu, lepo ja syöminen ovat tasapainossa keskenään. Yhteisesti on pidettävä huolta siitä, että nuorille tarjotaan riittävästi tietoa terveellisistä elämäntavoista ja niiden noudattaminen mahdollistetaan. Kasvua kokonaisvaltaiseen urheilijan elämäntapaan on tärkeää tukea jo harrastuksen alkumetreiltä lähtien. Nuuskattomuuteen kannustamisen on tärkeää olla kiinteä osa urheilulliseen elämäntapaan kasvattamista.

Esimerkillä ja esikuvilla on keskeinen vaikutus nuorten valintoihin. Niinpä positiivisten esikuvien esiin tuominen ja mallin näyttäminen onkin merkityksellistä. Lajiliitot voisivat panostaa tähän tuomalla aktiivisemmin esiin kokonaisvaltaista urheilijan elämää eläviä lajin huippuja. Toisaalta esikuvat eivät ole vain lajin huippuja, vaan nuoret ottavat mallia myös elämäänsä kuuluvilta aikuisilta ja itseään vanhemmilta nuorilta. Niinpä olisi tärkeää sitouttaa seurojen valmentajat, toimihenkilöt ja muut urheilijat pitämään urheilun toimintaympäristö nuuskattomana.

Pyrittäessä edistämään nuuskattomuutta eivät ylhäältä päin asetetut säännöt tai valistus juuri puhuttele nuoria. Nuoria olisikin syytä osallistaa joukkueiden sääntöjen ja arvojen laatimiseen. Terveyskasvatukselle tulisi myös ottaa reilusti aikaa ja lajiliittojen tulisi auttaa ja tukea seuroja sen antamisessa. Nuorten kanssa tulisi keskustella avoimesti nuuskan käytöstä ja siihen liittyvistä haitoista sekä antaa tilaa nuorten omalle ajattelulle. Kontrollivan lähestymistavan sijasta nuoria olisi hyvä lähestyä heitä motivoimalla, kuuntelemalla ja tukemalla. Elinikäisessä kaaressa suurin osa tai jopa kaikki yksittäisen joukkueen urheilevista nuorista voisivat hyötyä enemmän yhdestä terveellisiin elämäntapoihin liittyvästä oivalluksesta kuin yksittäisestä lajiteknisestä taidosta.

Lähteet

HS (11.5.2018). <https://www.hs.fi/paivanlehti/11052018/art-2000005674864.html>. Viitattu 20.5.2019.

IL (15.01.2019). <https://www.iltalehti.fi/perheartikkelit/a/ee5f3e94-9d8c-4c96-8876-b785028b6853>. Viitattu 10.5.2019.

IS (4.7.2018). <https://www.is.fi/kotimaa/art-2000005742916.html>. Viitattu 10.5.2019.

Jääskeläinen, M & Virtanen, S. (2018). Tupakkatilasto 2017. <http://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2018102938947>. Viitattu 13.1.2019.

Kihu (2018). Urheilijan polku. <https://kihuenergia.kihu.fi/urapolku/>. Viitattu 20.5.2019.

Kinnunen, J. M., Pere, L., Raisamo, S., Katainen, A., Ollila, H., & Rimpelä, A. (2017). Nuorten terveystapatutkimus 2017: Nuorten tupakkatuotteiden ja päihteiden käyttö sekä rahapelaaminen.

Kokko, S. (2012). Urheilullinen elämäntapa ja rytmi. Teoksessa J. Finni, O. Aarresola, T. Jaakkola, S. Kalaja, N. Konttinen, S. Kokko & T. Sipari (toim.), Asiantuntijatyö urheilijan polun lapsuusvaiheen määrittämiseksi tutkimustiedon pohjalta. Kihun julkaisusarja nro, 45, 34-36.

Kokko, S. (2006). Terveysten edistäminen osana lasten ja nuorten liikunta-/urheiluseuratoimintaa. Teoksessa A. Puuronen (toim.), Terveystaju–Nuoret, valistus ja politiikka. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, julkaisu, 60, 61-74.

Liimakka, S., Ollila, H., Ruokolainen, O., Sandström, P., & Heloma, A. (2015). Nuorten nuuskaaminen koulu- ja opiskeluterveydenhuollon ammattilaisten näkökulmasta: Yhteistä linjaa etsimässä? Raportti 2/2015.

Matkustajatuontiseurantatutkimus (10.10.2018). https://valtioneuvosto.fi/artikkeli/-/asset_publisher/10623/savukkeiden-matkustajatuonti-vahe-ni-nuuskan-lisaant-2. Viitattu 3.1.2019.

Mattila, V. M., Raisamo, S., Pihlajamäki, H., Mäntysaari, M., & Rimpelä, A. (2012). Sports activity and the use of cigarettes and snus among young males in Finland in 1999-2010. *BMC public health*, 12(1), 230.

Ng, K., Mäkelä, K., Parkkari, J., Kannas, L., Vasankari, T., Heinonen, O. J., Savonen, K., Alanko, L., Korpelainen, R., Selänne, H., Villberg, J., Kokko S. & Villberg, J. (2017). Coaches' health promotion activity and substance use in youth sports. *Societies*, 7(2), 4.

Nevalainen, S., & Ollila, H. (2015). Lasten ja nuorten tupakoimattomuuden edistäminen-kansallisen strategian arviointi. Raportti: 2015_007.

Ollila, E., Fonselius, R., & Salminen, P. (2018). Sähkösavukkeiden saatavuus ja valvonta uuden tupakkalain aikana. *Yhteiskuntapolitiikka e-julkaisu* 15.5.2018.

Pelto-Arvo, R. & Palomäki, S. (2017). Nuorten salibandypelaajien nuuskan käyttö ja siihen yhteydessä olevat tekijät. *Liikunta ja Tiede* 54 (6), 73-80.

Piispa, M. (2018). Nuuska ja Nuoret – Laadullinen selvitys nuorten nuuskan käytöstä ja hankintatavoista. Helsinki: EHYT ry.

Piispa, M. (2017). Sammuuko savuke, nouseeko nuuska. Tutkimus yläkouluikäisten tupakkatuotteisiin liittyvistä mielikuvista ja kokemuksista. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto.

Puupponen, M., Ruokolainen, O., Ollila, H., & Seppänen, J. (2017). Savukkeiden, nuuskan ja sähkösavukkeiden aloittamisalttius, käyttö ja hankinta sekä suhtautuminen tekstivaroitukseen nuorilla keväällä 2016. Tutkimuksesta tiiviisti: 2017_001.

Ruokolainen, O., & Raitasalo, K. (2017). Tupakkatuotteiden ja sähkösavukkeiden kokeilun aloitusikä ja taustatekijät peruskoulun yhdeksäsluokkalaisilla. *Yhteiskuntapolitiikka* (82) 2018:3.

Salminen, P., Fonselius, R., & Ollila, E. (2017). Uusi tupakkalaki tuli – miten kävi nuuskan maahantuonnin? *Yhteiskuntapolitiikka* (82) 2017:1

Salminen, P. & Fonselius, R. (2016). Nuuskaselvitys 2016 – Raportti Suomen syöpäyhdistykselle.

Salomäki, S. M., & Tuisku, J. (2013). Nuuska nuorten maailmassa. Suomen Syöpäyhdistys ry:n, Valo ry: n ja Savuton pääkaupunkiseutu-hankkeen tilaustutkimus.

Sosiaali- ja terveysministeriö (2018). Työryhmän toimenpide-ehdotukset. Tupakka- ja nikotiinipolitiikan kehittäminen; Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 21/2018. Sosiaali- ja terveysministeriö.

THL (2017). Elintavat. <https://thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/tutkimustuloksia/elintavat>. Viitattu 4.5.2019.

THL (2017). Kouluterveyskysely. <https://thl.fi/fi/tutkimus-ja-kehittaminen/tutkimukset-ja-hankkeet/kouluterveyskysely>. Viitattu 4.5.2019.

THL (2014). Kouluterveyskysely. <https://thl.fi/fi/tutkimus-ja-kehittaminen/tutkimukset-ja-hankkeet/kouluterveyskysely>. Viitattu 20.4.2019.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. (2009). Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.

Tulli (2018). Tietopaketti. <https://tulli.fi/documents/2912305/3727159/Nuuska%2C+tietopaketti/58bc3967-ebda-47fa-b531-18e5d59d1024/Nuuska%2C+tietopaketti.pdf>. Viitattu 20.1.2019.

Tupakkalaki. 549/2016. Viitattu 20.5.2019.

Wickholm, S., Lahtinen, A., Ainamo, A., & Rautalahti, M. (2012). Nuuskan terveyshaitat. *Duodecim*, 128(10), 1089-96.

Yle (15.12.2015). <https://yle.fi/uutiset/3-7800438>. Viitattu 16.1.2019.

Liitteet

Haastattelurungot

Teemahaastattelurunko (nuoret)

Teema 1. Nuuskan liikkuminen ja välittäminen nuorille

1. Kuinka yleistä nuuskan käyttö on joukkueessa/lajin parissa?
2. Mistä nuoret saavat nuuskaa?
3. Onko nuuskan saanti helppoa/haastavaa?
4. Välittääkö nuuskaa joku tietty taho?
5. Miten nuuska liikkuu nuorten keskuudessa?

Teema 2. Asenteet ja suhtautuminen nuuskaongelmaan

1. Mitä ajattelet nuuskan käytöstä/käytön yleisyydestä urheilun parissa?
2. Millaisia mielikuvia nuuskan käyttö herättää?
3. Koetko nuuskan käytön ongelmaksi joukkueovereiden/urheilulajisi keskuudessa?
4. Pitäisikö nuuskan käyttöön mielestäsi puuttua jotenkin? Miten?
5. Mitä mieltä olet nuuskan välittämisestä?
6. Pitäisikö nuuskan välittämiseen mielestäsi puuttua jotenkin? Miten ja kenen?

Teema 3. Nuuska-ongelmaan puuttuminen ja käytännöt

1. Onko nuorten nuuskaamiseen yritetty puuttua seurassanne/urheilulajinne parissa?
2. Millä tavoin nuuskaamiseen on yritetty puuttua?
3. Ketkä yrittävät puuttua nuorten nuuskaamiseen?
4. Onko olemassa jotain toistuvia käytäntöjä tai tapoja, joiden avulla nuuskaamiseen puututaan?
5. Miten nämä käytännöt toimivat?
6. Mitkä asiat toimivat ja mitkä eivät?

Teemaattiset erityisosiot urheilun parissa toimiville henkilöille.

Lajiliitto:

- Millaisia toimenpiteitä liitto on toteuttanut nuuskan käytön vähentämiseksi/lopettamiseksi liiton toiminnassa?
- Millaista tukea liitto tarjoaa seuroille nuuskattomuuden edistämiseksi seuroille?
- Millä tavoin liiton piirissä seurataan tavoitteiden toteutumista?

Seura:

- Millä tavoin lajiliitto edistää nuuskattomuutta lajin piirissä ja miten se näkyy viestinnässä seuroille?
- Onko seuralla käytössä nuuskattomuutta edistäviä ohjelmia/toimenpiteitä?
- Millaista tukea seuran piirissä toimivat henkilöt saavat liitolta nuuskattomuuden edistämiseksi?
- Miten seuran toiminnassa mahdollisesti esiin tulleita haasteita viestitään lajiliitolle ja miten lajiliitto suhtautuu viestiin?

Joukkue:

- Millä tavoin seura edistää nuuskattomuutta joukkueiden toiminnassa ja miten se näkyy seuran asettamissa tavoitteissa joukkueelle?
- Onko joukkueella käytössä nuuskattomuutta edistäviä ohjelmia/toimenpiteitä?
- Millaista tukea seura tarjoaa joukkueelle nuuskattomuuden edistämiseksi?
- Miten joukkueiden toiminnassa esiin tulleita haasteita viestitään urheiluseuran johtoon ja miten seura suhtautuu viestiin?

Tutkimusluvut

Urheiluseurojen toimintaan osallistuvien 15–17-vuotiaiden nuorten ja seuratoiminnassa aktiivisesti toimivien aikuisten ja lajiliittojen osalta tehtyihin henkilö- ja ryhmähaastatteluihin sovellettiin Helsingin yliopiston tutkimuseettisiä periaatteita ja tutkimuseettisen neuvottelukunnan periaatteita ja lopullisista raporteista häivytetään kaikki yksilöiden tunnistettavuuteen liittyvät tekijät. Haastatteluun osallistuminen oli vapaaehtoista. Verkkokyselyyn vastanneiden osalta suostumuslomaketta ei allekirjoitettu, sillä verkkolomakkeelle ei täytetty sellaisia tunnistetietoja, joista vastaajia olisi mahdollista yksilöidä.

Haastatteluun osallistujia informoitiin tutkimuksesta, sen vapaaehtoisuudesta ja anonymiteetin soveltamisesta vastaajiin ja heidän seuraansa ja he allekirjoittivat suostumuksen, jonka perusteella heiltä kerättyä aineistoa saa käyttää ja hyödyntää sellaisessa muodossa, jossa yksittäistä henkilöä tai urheiluseuraa ei voi tunnistaa. Suostumuksen tutkimukseen osallistumisesta voi pääsääntöisesti antaa 15 vuotta täyttänyt alaikäinen itse, muutoin hänen huoltajansa.^[1] Tässä selvityksessä aineisto kerättiin jo 15 vuotta täyttäneiltä vastaajilta, joten eettistä ennakoarviointia ei ole tarpeen toteuttaa.^[2]

Tulosten säilytys ja myöhempi käyttö Suomen Syöpäyhdistyksen toiminnassa.

Hankkeen aikana kerätty aineisto toimitetaan tilaajalle sellaisessa muodossa, että sitä on mahdollista hyödyntää jatkotutkimuksessa ja muussa nuorten nikotiinittomuuden edistämistyössä sopimuksen mukaisesti. Tulosten säilytyksestä ja mahdollisesta jatkokäytöstä Suomen Syöpäyhdistyksen toiminnassa mainittiin haastattelun kohteena olevien henkilöiden suostumuslomakkeessa, jonka haastateltavat allekirjoittivat haastattelutilanteessa ennen haastattelun alkua. Allekirjoitetut suostumuslomakkeet säilyvät Kuuskulman Tapaustoimiston hallinnassa tunnistetietojen takia.

^[1] Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2018, 3

^[2] <http://www.tenk.fi/sites/tenk.fi/files/eettisetperiaatteet.pdf>

Selvityksen tulokset tiivistetysti:

1. Alaikäisten on helppo hankkia nuuskaa.
2. Nuoret suhtautuivat välinpitämättömästi nuuskan laittomaan myyntiin.
3. Nuoret pitivät sekä nuuskaamista että sen lopettamista yksilön omana asiana.
4. Nuuskan aiheuttamia terveyshaittoja ei tiedostettu.
5. Nuuska yhdistettiin harvemmin epäurheilijamaisuuteen, toisin kuin tupakointi.
6. Nuuskan käytön yleistyminen oli tiedossa, mutta oman lajin ja kyseessä olevan ikäryhmän parissa sen ei koettu näkyvän merkittävästi.
7. Tavoitteellisella suhtautumisella urheiluun nähtiin olevan vaikutusta nuorten kiinnostukseen nuuskan käytöstä.
8. Valmentajien keskuudessa nuuskan käyttö oli yleistä.
9. Valmentajan esimerkki nuorten nuuskattomuuden edistämässä ei vakuuttanut, mikäli valmentajan tiedostettiin itse käyttävän nuuskaa.
10. Nuuskaa ei nähty urheilun toimintaympäristöissä alaikäisten keskuudessa samanlaisena ongelmana kuin esimerkiksi terveellinen ravinto, älylaitteiden käyttö ja riittävä lepo.
11. Seurat ja joukkueet toivoivat lajiliitoilta systemaattisempia ohjeita nuuskan käyttöön puuttumiseen sekä ohjeiden käyttöönottoon.
12. Vanhemmat toivoivat nuuskan käytön täyskieltoa urheiluympäristöön.
13. Toimivaksi nuuskattomuutta edistäväksi käytännöksi nostettiin kokonaisvaltaisen urheilijan elämäntavan edistäminen ja tukeminen.
14. Valmentajan asenne ja suhtautuminen vaikuttavat nuuskan käytön ehkäisyyn.
15. Valmentajien nuuskan käyttöön tulisi puuttua tiukemmin.
16. Vastuunjako nuorten nuuskattomuuden edistämässä oli epäselvä eri tahojen välillä ja yhteistyötä vanhempien sekä valmentajien välillä peräänkuulutettiin.

NUUSKA NUORTEN URHEILIJOIDEN ARJESSA -selvityksessä tarkastellaan sitä, mistä urheiluseurojen toimintaan osallistuvat alaikäiset nuoret saavat nuuskaa haltuunsa, miten sen käyttöön ja välittämiseen asennoidutaan ja kuinka urheiluseuroissa on puututtu nuorten nuuskan käyttöön. Nuuskan käytön terveyshaitoista ei urheilun piirissä olla kovin tietoisia ja tieto on usein hajanaista.

Tämän vuoksi nuuskan käyttöön ei suhtauduta samalla tavoin negatiivisesti kuin esimerkiksi tupakointiin. Raportti on tarkoitettu kaikille nuorten joukkueurheilun parissa toimiville.

Syöpäjärjestöt

